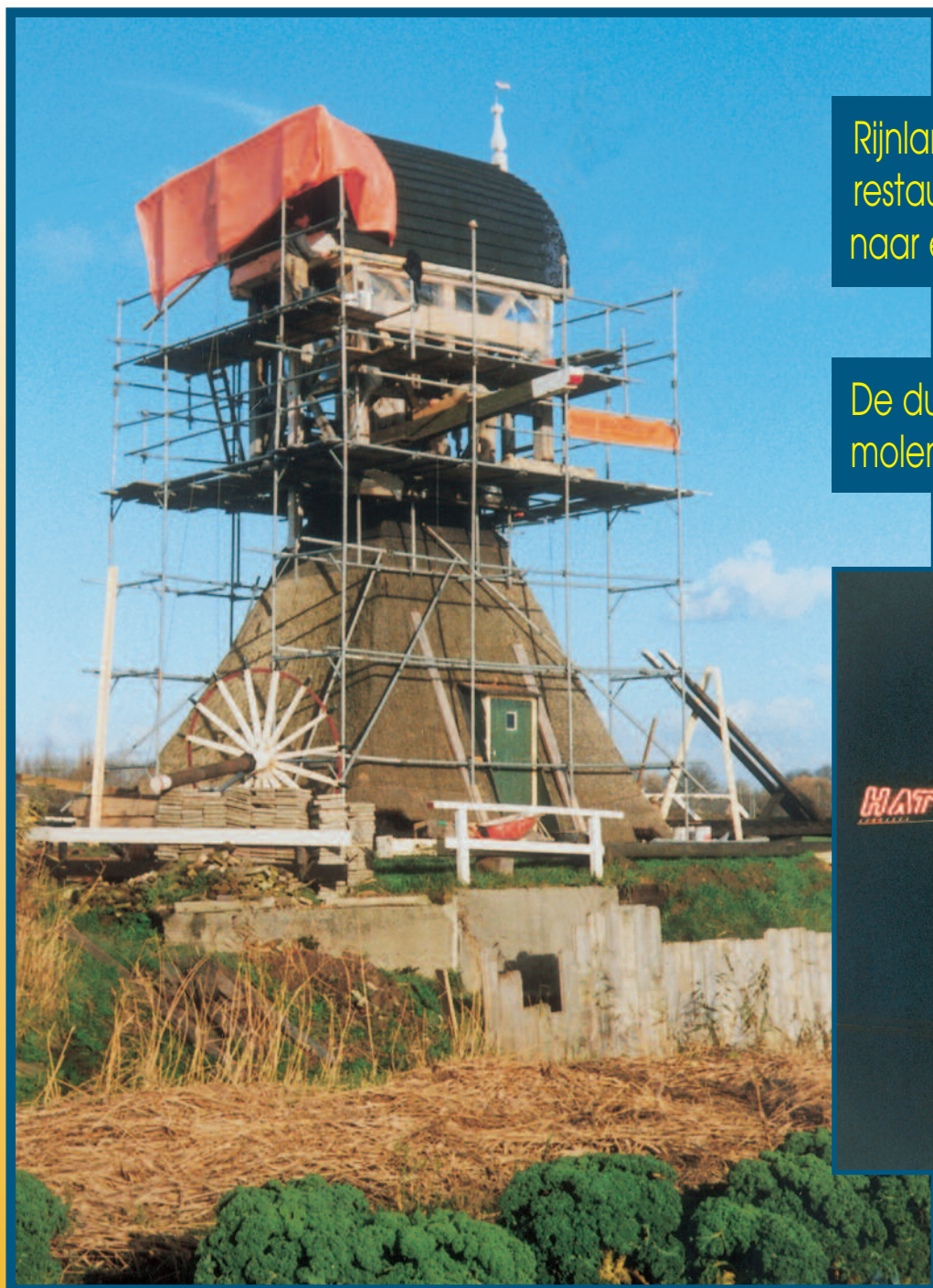

MOLEN *Wereld*

Rijnlandse Molenstichting:
restauratiezege 22 en op
naar een nieuw offensief!

De duizendste vrijwillige
molenaar geslaagd!

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle
Tel/Fax: 079-5931303

Verschijsning:

elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer

Uitgever:

dhr. M.G. Coops
De Schans 10-38 8231 KK Lelystad
Tel.: 0320-220397 / Fax: 0320-220763
E-mail adres: mgcoops@compuserve.com.

Eindredacteuren:

dhr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl
dhr. W.A. Roose
Vest 65 2801 VE Gouda
Tel. 0182-522041

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303

Advertenties:

M.G. Coops
De Schans 10-38 8231 KK Lelystad
Tel.: 0320-220397 / Fax: 0320-220763
E-mail adres: mgcoops@compuserve.com.

J. Ottevanger

Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179

Abonnementen:

Tel.: +31 (0)566-621086 / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland f 97,50 per jaar (incl. 6% BTW)

(Leden van de Vereniging 'De Hollandsche Molen', het Gilde van Vrijwillige Molenaars en het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde betalen f 92,50)
België: 1850 Bfr per jaar (incl. 6% BTW)
Overige landen op aanvraag

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig

Prijs losse nummers: in Nederland f 12,50; in België 250 Bfr (exclusief porto)

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van f 125,-
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 1999 Stichting Molenwereld Moerkapelle
Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

	pagina
Molensactueel	171
Column: Shame on me!	181
Rijnlandse Molenstichting De Groenendijkse Molen: restauratiezege 22 en op naar een nieuw offensief! J.S. Bakker	182
1000ste vrijwillige molenaar geslaagd! Willem Roose	187
't Betere Werk	189
Zoeker	190

Afsluitdatum van de kopij voor het oktobernummer van de *Molenwereld*:
10 september 1999; kort nieuws (Molensactueel) mag een weekje later.

Redactioneel

Dit nummer wordt ook aan de relaties van de Rijnlandse Molenstichting toegezonden. Vandaar, dat het grote 'restauratie-offensief', dat zeven jaar geleden door deze stichting is ingezet en nu min of meer is afgerond in dit nummer veel aandacht krijgt. Dit artikel sluit min of meer aan op het interview met de voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting, de heer L. Dijkman, in Molenwereld 1999-3. Hopelijk werkt het ook inspirerend buiten Rijnland, want dat is beslist geen overbodige weelde... Vandaar, dat we het de lezers buiten Rijnland ook sterk aanbevelen.

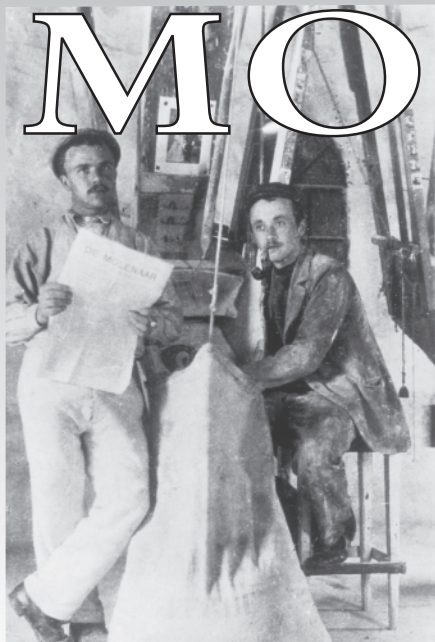
Over aanbevelingen gesproken: de relaties van de Rijnlandse Molenstichting ontvangen dit blad nu twee maal per jaar; maar er verschijnen er nog negen in een kalenderjaar. Uiteraard met een niet zo hoog 'Rijnland-gehalte', maar wel boordevol interessante informatie over molens voor een zo breed mogelijk publiek. Verdieping en verbreding van de kennis van deze gewezen trekpaarden van de nationale economie en de waterhuishouding loont, is interessant. U steekt er ongetwijfeld veel van op over mens en samenleving in een tijdperk waarin men van de wind leefde; zeker ook omdat de redactie er naar streeft om platgetreden paden angstvallig te vermijden. Zo ziet het ernaar uit dat een komend hoofdartikel bij velen grote ogen doet opzetten; maar we verklappen nog niets. Wel beloof ik u dat het desbetreffende artikel een historisch hoogtepunt in het bestaan van het blad zal zijn. Daarnaast krijgt het zorgen voor de molens van nu heel veel aandacht. Daarom durven we de lezers die geen abonnee zijn, aanbevelen dit te worden: u zult er geen spijt van krijgen! De molenwereld gaat voor u open. Als u zich nu abonneert met ingang van 2000, dan krijgt u de in 1999 nog te verschijnen nummers gratis toegestuurd! U kunt hiervoor de bon op de achterzijde van de omslag voor gebruiken.

JSB.

Bij de omslag voorzijde: De inmiddels voltooid 22-ste restauratie van de Rijnlandse Molenstichting van het grote, in 1992 begonnen, restauratie-offensief, dat een einde moest maken aan de deplorabele staat van ongeveer de helft van de molens van deze stichting: de Groenendijkse Molen in Hazerswoude Rijndijk in oktober 1998 (foto L. Vellekoop).

Bij de omslag achterzijde: De Hoogmadese Molen tijdens de ingebruikstelling op 23 oktober 1993, de eerste voltooid restauratie in het grote restauratieplan. De molen is vanaf rijksweg 4a, 's werelds enige molensnelweg, veelvuldig malend te zien en daarmee een nationaal visitekaartje dankzij de zeer actieve vrijwillig molenaar Ruud Bax. Sinds de geslaagde restauratie van 1993 maakt de molen gemiddeld ongeveer een miljoen asomwentelingen per jaar. Daarmee behoort hij tot de meest malende molens van Nederland; bovendien in de klassieke stijl van het vak; bij harde wind een genot om te zien. De molen stond/staat ook bekend als de Heerlijkheid. Dat heeft niets te maken met iets lekkers, maar de polder viel samen met de op 26 juni 1492 gestichte (ambachts)heerlijkheid (gemeente) Hoogmade die in 1855 opging in de gemeente Woubrugge, welke op zijn beurt in 1991 opging in Jacobswoude. Bij de molen lag vroeger ook een sluisje waardoor de molen vroeger ook bekend stond als Verlaatmolen. Een lugubere bijzonderheid was de aanwezigheid van de galg van de heerlijkheid pal tegenover deze molen; geen prettig uitzicht voor het molenaarsgezin. Dit kwam bij meer (water)molens voor en zo zijn er meerdere Galgmolens bekend. De Heerlijkheid dateert uit 1897 als opvolger van een bouwvallig geworden molen. De molen werd toen gebouwd door de plaatselijke molenaar Verbij, het bedrijf dat de molen in 1993 ook restaureerde. Op de windwijzer van de molen staat: H. DONATUS BEWAAR ONS. (Sint Donatus geldt bij de Rooms-Katholieken als de beschermheilige tegen onweer, een verschijnsel waar molens relatief veelvuldig het slachtoffer van zijn geworden. Niet voor niets heette een RK onderlinge verzekeringsmaatschappij dan ook Sint Donatus).

MOLENS ACTUEEL

Informatie bestemd voor deze rubriek:
schriftelijk: Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303
telefonisch: W. Roose, tel. 0182-522041
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl

Wachtum: beter een half ei dan een lege dop

Eind juni besloot de Coevordense politiek een subsidie van 50.000 gulden toe te kennen voor de restauratie van de vervallen korenmolen De Hoop in Wachtum. In zekere zin is dit voor de plaatselijke molenstichting een tegenvaller: ze had op het dubbele gehoopt, te meer daar de gemeente Dalen, de gemeente waar Wachtum voor de herindeling onder viel, een ton toegezegd zou hebben. Met de restauratie is naar verwachting 450.000 gulden gemeoid. Er is een rijkssubsidie van 274.057 gulden toegezegd, terwijl de provincie Drenthe goed is voor 20.000 gulden. De molenstichting gaat nu voor het ontbrekende bedrag een donateursactie beginnen. Dinsdagmiddag 27 juli werd met het op de grond zetten van de kap officieel met de restauratie begonnen; wethouder Thiele van de gemeente Coevorden verzichtte deze handeling.

Oplossing Bolwerksmolen Deventer tanende

In *Molenwereld* 1999-5-99 schetsten wij een somber beeld van de Bolwerksmolen in Deventer: de staat van de molen is niet best, terwijl de gemeente Deventer er vanaf wil vanwege de kosten. Er werden reeds onderhandelingen gevoerd, maar die zijn recent vastgelopen nadat uit een onderzoek van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg bleek dat de molen zelfs in slechtere staat verkeerde dan aanvankelijk gedacht werd. De geraamde kosten van een restauratie lopen in de tonnen. De potentiële koper wil de molen in goede staat, na restauratie, overnemen, terwijl de gemeente Deventer juist die restauratiekosten niet voor haar rekening wil nemen. Volgens een woordvoerder van de gemeente wil Deventer zelfs wel geld toegeven als de

nieuwe eigenaar maar de restauratieverplichting op de koop toe neemt. De gemeente besloot wel 35.000 gulden uit te trekken voor dringende werkzaamheden, maar de staat van het gevlucht is zo dat vrijwillig molenaar Frans Bos geen zeil durft te voeren. In feite is de gang van zaken een aanfluiting voor een stad met een molen- en molenmakersverleden als Deventer, want Deventer telde in deze en vorige eeuw niet alleen veel molens, maar ook beroemde molenmakersbedrijven als Looman en Ten Zijthoff die tot ver buiten de provincie, zelfs tot in het westen van het land toe werkten.

Meningsverschil over molennaam

Hellendoorn heeft nog twee molens over, al is het kantje-boord geweest. De ene molen was lange jaren in gebruik bij de coöperatie, de andere was eigendom van de bekende Overijsselse molenaarsfamilie Fakkert. De molen van de coöperatie is ook door een molendal heengegaan, maar de herinnering daaraan is welhaast verbleekt. De molen van Fakkert is pas recent in een rooskleuriger perspectief komen te staan. De molen met de bijgebouwen zijn aangekocht door de gezamenlijke Hellendoornse huisartsen met het doel om er een gezamenlijke praktijkruimte te stichten. Die praktijkruimte is klaar; de wachtkamer ervan zal onder in de molen komen.

De molen zelf is in beheer ondergebracht bij de Stichting De Helderse Mölln en die wordt gerestaureerd als een zogenaamd RIBO-project, het werkervaring- en scholingsproject voor werklozen in Overijssel, waarmee deze maand wordt begonnen. De stichting heeft als molennaam De Wippenbelt voorgesteld omdat de eerste molen op deze plaats in 1821 gebouwd werd in opdracht van douairière Gravin van Rechteren Limpurg op een verhoogd stuk grond dat de Wippenbelt werd genoemd (een wippe is de hefboom bij een waterput). In 1890 brandde die molen af, waarna de bestaande molen werd gebouwd. Om onduidelijke redenen werd de nieuwe huisartsenpraktijk aangekondigd als de Wippertsbelt. De Stichting Helderse Mölln is hier niet gelukkig mee en wil graag de historisch juiste naam vermeld zien.

Weer een rad voor de Bouwhofmolen

Apeldoorn telde eens tientallen door waterkracht aangedreven papiermolens. Daar is maar een schamel restant van overgebleven en eigenlijk is alleen De Middele Molen in Loenen als papiermolen in tact gebleven.

Op de bouwhof (boerderij) Klein Hattem in de Worminger Mark lagen ooit drie papiermolens. Alle drie, Klein Hattem, de Bouwhofmolen en Methusalem werden in de negentiende eeuw verbouwd tot wasserij. Als zodanig brandde Klein Hattem tussen 1916 en 1935 af. De Bouwhofmolen lag tegenover deze molen aan de andere kant van de beek. Hij wordt voor het eerst in 1686 vermeld, terwijl tot 1774 de bekende pa-

De molen van Harderwijk na de roede-brek: het niet-gevallen eind van de buitenroe is gestreken; de binnenroe moet nog volgen.

piermakersfamilie Schut er papier maakte. In 1883 wordt de molen, dan een vijfbaksmolen genoemd, verkocht aan Evert uyt den Boogaard, die de molen verbouwde tot wasserij en blekerij. De Uyt den Boogaards zetten het bedrijf tot 1979 voort, toen werd het als De Bouwhof N.V. geliquideerd. Het pand aan de Bouwhofsweg 18 rekte zijn bestaan als caravanstalling. In 1997 verkocht Wil Uyt den Boogaard het pand aan projectontwikkelaar F. van Berlo, die in samenwerking met de gemeente een restauratieplan opzette en uitvoerde. Het molengebouw en het woonhuis worden gerestaureerd, terwijl de overkluisde beek weer wordt opengemaakt. De molen krijgt ook zijn verdwenen waterrad weer terug. Een aantal schuren en aanbouwen uit het waserijtjperk zijn gesloopt. Verder worden er vijf vrijstaande woningen gebouwd en komt er een openbaar wandelpad langs de beek.

Geldermalsen, nieuwe huurder voor de poldermolen

Nadat de poldermolen van Geldermalsen-jarenlang werd bemalen en bewoond door Siem van Steenis is dit voorjaar een nieuwe bewoner op deze molen gekomen. Van Steenis die verhuisde naar een bungalow mag met recht de redder van deze molen worden genoemd. Door zijn inzet werd deze verwaarloosde achtkante molen weer draaivaardig opgeknapt. In een later stadium werd de molen ook nog maalvaardig gemaakt. We kunnen gerust stellen dat hij aan de nieuwe huurder een juweel van een molen en woning achter laat. Die huurder is gevonden in de persoon van Erwin Daalen uit Buurmalsen. Omdat deze nog in opleiding is, wordt de molen voorlopig bemalen door Petro van Doorne van de Vlinder in Deil. **Bart Hoofs.**

Roedebreuk korenmolen Harderwijk

Op vrijdag 25 juni maalde de onlangs opgebouwde korenmolen De Hoop in Harderwijk een roe uit; de buitenroe om precies te zijn. Het betrof hier geen opgemaalen Potroe van meer dan een eeuw oud, maar een nagelnieuwe roe. Wat zich afspeelde, lijkt erg ongelooftwaardig: vol opgezeild, maar met een gangetje van amper veertig einden, brak de nog geen jaar oude buitenroede spontaan af vlakbij de askop en stortte met groot geweld op de stelling! Molenaar Peter Bak gaf telefonisch uitleg over het voorval aan *Molenwereld*. Tijdens het voorhangen van de vier nieuwe zeilen, een dag eerder, had hij al opgemerkt dat zich vreemde bruine roeststreepjes op de hoeken van de roeden bij askop bevonden; vreemd, maar nog geen reden tot paniek. Een dag later had hij de molen vol ingespannen bij een rustige noordoosten wind. Nog geen vijf minuten later hoorde Peter - hij was op dat moment gelukkig in de molen - een harde knal en zag hij de molen met een flink gang achteruit

draaien!: de buitenroede was bij de askop gebroken en het resterende eind in de askop kwam met een noodgang (extreme wanwichtigheid) naar beneden draaien. Het afgebroken eind kwam met het hekwerk naar beneden op de stelling terecht. Van dat hekwerk is dan ook niet veel meer over, maar het heeft wèl de val geremd, waardoor van de stelling slechts de leuning en twee schoren licht beschadigd zijn. De oorzaak van de breuk zat 'm in het feit dat de roede bij de askop aan twee zijden **niet** gelast was; een euvel dat ook bij de binnenroede werd geconstateerd. Deze is een week later ook uitgenomen voor reparatie. Ook de gebroken buitenroede kan hoogstwaarschijnlijk nog 'hergebruikt' worden.

Dat hier sprake is van een ernstige constructiefout staat buiten kijf. Wie (financiële!) verantwoordelijk is voor de schade is een veel gecompliceerder zaak: de roedenmaker (een eenmanszaak) was op het moment van de fabricage van de roeden ziek. Hiertoe had deze het werk uitbesteed aan een 'derde', dus feitelijk is laatstgenoemde aansprakelijk voor de schade. Zo werkt een en ander in de praktijk echter niet, dus in feite is de roedenmaker zèlf aansprakelijk. Deze was echter onderaannemer van de molenaar, dus dat maakt de zaak nòg gecompliceerder. Vanwege deze complexiteit weigert *Molenwereld* om integriteitsredenen namen te noemen: waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt. Hopelijk kan de kwestie naar tevredenheid van alle betrokken partijen opgelost worden.

Peter Bak was op het moment van het ongeval amper een maand molenaar op de Harderwijkse molen. Zijn vader, wijlen Piet Bak, was tot begin jaren '80 beroepsmolenaar op De Oude Molen in Colijnsplaat. Peter was de laatste jaren actief als vrijwillig molenaar op de Stads molen in Hulst; iets dat hij in de toekomst gewoon in het weekend 'erbij' blijft doen. Sinds 1 juni is hij voor 3½ dag in loondienst bij de Harderwijkse Molenstichting. Wanneer de restauratie geheel voltooid is, ligt het in de bedoeling om - als loonwerk - graan te gaan malen voor Natudis (groothandel in EKO-produkten). Voor de molenwinkel en de rondleidingen is een groep van twintig (!) vrijwilligers 'gerecruiteerd' die in ploegendiensten zal gaan werken.

Ondanks de nu ontstane problemen blijft de officiële opening gepland voor 18 september a.s. Begin deze maand hoopt men de herstelde roeden te 'hersteken' waarna het proefmalen kan beginnen. Peter heeft hierbij nog een vervelend probleempje op te lossen: Twee grote bomen, in particulier bezit, zorgen niet alleen voor windbelemmering, maar zelfs voor **bewegings**belemmering! Door dit euvel kan de molen wèl bij zuidwesten wind, maar niet bij westenwind draaien; Bij de in Nederland vaak voorkomende ruimende wind van zuid-west naar west kan dus niet gedraaid worden... In augustus is er enigszins gesnoeid en in september moet blijken of dit voldoende is. Mocht dit niet het geval zijn, m.a.w. is er dan nog steeds bewegingsbelemmering,

dan staat Peter erop dat er verder gesnoeid wordt. 'Gewoon een zaak van veiligheid', aldus Peter (en daar zijn we het helemaal mee eens). **wr.**

Ingebruikstelling van De Hollandsche Molen in Neede

Na een grondige restauratie, die ruim een jaar heeft geduurd, is De Hollandsche Molen op vrijdag 25 juni officieel heropend door de vrijwillige molenaars en wethouder Luttkhould. Bij het lichten van de vang werden vanuit een reuzenchampagneflles duizend rode, witte en blauwe ballonnen aan de wind toevertrouwd. Op de ballonnen stond de tekst: "De Hollandsche Molen op de Needse berg is weer geopend. U bent welkom op 's zaterdags en 's woensdag-smiddags".

Op zaterdag 26 juni gingen de molenduren van de feestelijk versierde molen open voor het publiek. Er was een 'spölleman' aanwezig die met zijn trekkharmonica de feestvreugde opluisterde. Bezoekers van de molen konden gratis een rondrit maken in een huifkar. Ze kregen ook een kopje koffie aangeboden met natuurlijk een bakkerijproduct van het molenmeel. Ook werd de Needse videofilm *Van de wind kon je leven* gedraaid.

Ter gelegenheid van de heropening was onder in de molen onder de titel 'Gejaagd door de wind' een expositie ingericht over de wind, die Neede en de molen zowel voor- als tegenspoed heeft gebracht. In 1925 werd door de cycloon van Borculo de voorganger van de huidige molen, een houten standerdmolen uit 1733, compleet verwoest. In 1927, het jaar waarin de hui-

De Ster in Utrecht bij de opening op 22 juni. (foto W. Roose).

dige molen in gebruik werd genomen, teisterde de cycloon van Neede vooral het zuidoosten van het dorp. Deze "vergeten cycloon van Neede" is volgens gegevens van het KNMI 's lands meest krachtige windhoos (F4 = op de schaal van Fujita: 417 km/uur) van deze eeuw en vergelijkbaar met een sterke Amerikaanse tornado. Van de stormramp werden veel foto's getoond. Gedurende de zomer is in de openbare bibliotheek De Meijer' eveneens een thema-expositie over de wind ingericht.

De grondige restauratie van de "Hollandse Molen" op de Needse Berg was opgenomen in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma 1998-2003 voor rijksmonumenten. De totale kosten van het restauratieplan bedroegen zo'n driekwart miljoen gulden. De restauratie van de windmolen was hard nodig, onder andere om het vochtprobleem op te lossen. Daarom is aan de buitenzijde het totale voegwerk vernieuwd. Aan de binnenzijde is de stuclaag verwijderd. De kap van de molen is vervangen en van een nieuwe rietbedekking voorzien. De omloop en het wiekenkruis zijn vernieuwd en de molen heeft nieuwe houten vloeren gekregen. Bovendien is de molen geschilderd.

De molen werd eerder gerestaureerd in 1951 en 1974. In 1976 is een maalstoel geplaatst. De molen is nu eigendom van de gemeente Neede en wordt draaiende gehouden door vrijwillige molenaars. De molen is onder andere elke zaterdag en woensdagmiddag te bezichtigen. **Persbericht gemeente Neede.**

Molen De Ster in Utrecht vierde opening met weekendfeest

De houtzaagmolen De Ster in de Utrechtse wijk Lombok is in volle glorie herrezen. Om dit hoogtepunt te vieren werd er voor de buurtbewoners, donateurs en andere belangstellenden tijdens de laatste weekwisseling van juni een meerdaags feestprogramma georganiseerd met vele aantrekkelijke onderdelen voor jong en oud. Dit alles ter gelegenheid van de officiële opening van de molen op 22 juni door Prins Claus.

Op vrijdag 25 juni openden de festiviteiten met een optreden van diverse koren (o.a. de firma Drijfhuizen), 's avonds gevolgd door de spectaculaire theatervoorstelling *Windwortels* Zaterdag 26 juni stond in het teken van jeugdactiviteiten, een werelddans- en muziekfestival en een avondconcert in de zagerij met o.a. Fay Lovsky en haar zingende zaag. Op de laatste dag, zondag 27 juni, konden bezoekers van Slaam Lombok op het molenerf bijkomen met big-bandmuziek en molenverhalen. Gedurende alle drie de dagen sierden historische boten de Leidsche Rijn. Op zaterdag en zondag was de molen open voor bezichtiging en konden bezoekers een video over de herbouw bewonderen. In een volgend nummer hopen we uitvoerig op de opening van deze molen en wat daarvooraf ging terug te komen.

De molen bij Aartswoud, de laatste van de vele molens die eens het waterschap De Vier Noorder Koggen bemaalden.

Overdracht molens provincie Noord-Holland

Na langdurige onderhandelingen met het Noord-Hollandse provinciebestuur zijn de Alkmaarse Molenstichting en de Stichting Schermer Molens akkoord gegaan met de overname van de acht provinciale molens door beide stichtingen. Het betreft de strijkmolens van de Raakmaatboezem die gebouwd werden om deze molens af te malen op de Schermerboezem. Bij de uitvoering van het Westfriesse kanalenplan kregen beide boezems hetzelfde peil en verloren de molens hun functie. Zij werden eigendom van de uitvoerder van het plan, te weten het provinciebestuur. De drie molens bij Rustenburg gaan over naar de Stichting Schermer Molens, terwijl de vijf Oudorpse molens overgaan naar de Alkmaarse Molenstichting. De onderhandelingen verliepen moeizaam vanwege de vaststelling van de 'bruidsschat', waarmee de organisaties het onderhoud enz. van de molens kunnen bekostigen. Particuliere verkoop zou voor het provinciebestuur een veel lucratiever oplossing betekend hebben, maar gelukkig is men aan die verleiding ontsnapt. Wel moesten beide partijen water in de wijn doen. Verder zorgde de brand van molen C voor vertraging (zie *Molenwereld* 1999-4). Als alles volgens plan verlopen is dan heeft de overdracht op 24 juni plaatsgevonden in aanwezigheid van gedeputeerde E. Neef.

Geld voor Koggemolens in Aartswoud

De provincie Noord-Holland heeft in het kader van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma bijna zeven ton beschikbaar gesteld voor de restauratie van 12 Westfriesse monumenten, geld dat pas in 2003 beschikbaar komt. Het meeste geld, 99.000 gulden, gaat naar molen Westuit-7 van de voormalige Vier Noorderkoggenboezem

aan de kolk van Aartswoud. De molen stond er jarenlang onttakeld bij, maar heeft zijn wiekenkruis weer terug. Nu wil de eigenaar, de Stichting De Westfriesse Molens, de molen maalvaardig maken, waartoe het nog ontbrekende binnenwerk moet worden aangebracht, waaronder de vijzel. De kosten ervan worden geraamd op circa vier ton. De stichting had twee ton aangevraagd, waarvan men de helft heeft toegezegd gekregen.

Het Haantje van Westzaan naar Strijen

In 1958 plaatste de Westzaanse stoffeerder K. Tanger, een groot molenvriend, een molentje bij zijn winkel en werkplaats aan de J.J. Allanstraat in Westzaan. Het Haantje werd niet alleen een ornament, maar kreeg ook nuttige functie voor het bedrijf. Inmiddels is het bedrijf van Tanger overgenomen door diens zoon. Het bedrijf eist een ruimere werkplaats en vandaar, dat de bestaande winkel en werkplaats is verkocht. Het Haantje past niet in het nieuwe bedrijf en om die reden heeft Tanger de molen verkocht aan Jaap Hooghwerff in Strijen. Het Haantje is inmiddels in Westzaan gesloopt en overgebracht naar de Hoeksche Waard.

Het Haantje in Westzaan, nu in Strijen (foto K. Tanger).

Jaarvergadering Molenstichting Alblasserwaard en Vijfheerenlanden

In mei hield de Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden haar jaarvergadering in het gemeentehuis van Liesveld. 1998 was voor de Stichting een beter jaar dan 1997 toen men door niet minder dan twee molenbranden getroffen werd. In 1998 konden twee gerestaureerde molens, de Oude Weteringmolen in Streefkerk en de Middelmolen in Molenaarsgraaf, weer in gebruik genomen worden, terwijl er een begin werd gemaakt met de restauratie van de

korenmolens van Streefkerk en de Blokkerse Wip in Alblasserdam. Dit jaar hoopt men te beginnen met de Kerkmolen in Molenaarsgraaf en de Achtkante Molen in Streefkerk, terwijl de Kooiwijkse Molen en de door brand getroffen Vlietmolen in Lexmond op het verlanglijstje staan. Met de verwerving van de Goudriaanse molen is de Stichting eigenaar van 26 van de 53 molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden.

De inkomsten van de Stichting voor 1999 zijn afkomstig van het Rijk (onderhoudsbijdragen, 93.750 gulden), de provincie Zuid-Holland (idem, 130.000 gulden), gemeenten (86.500 gulden; gebaseerd op f 0,55 per inwoner), hoogheemraadschap (35.000 gulden) verhuur van molens (84.000 gulden) plus nog de dracipremies. Daarmee is per molen 13.000 gulden aan kosten gedekt. Eigenlijk zou dit 17.500 gulden moeten zijn, maar dan sluit de begroting aan geen kant met een tekort van een ton. Alle molens zijn met 1,3 miljoen gulden verzekerd tegen herbouwwaarde, de korenmolens nog voor meer. Daarvoor moet de stichting al 70.000 gulden per jaar aan premie betalen. Al met al kan de Stichting met wijs beleid de winkel draaiend houden, maar ruimte voor een wat expansief beleid is er eigenlijk niet en dat zou toch ook moeten kunnen.

Jaarlijkse molenaarsavond Rijnlandse Molenstichting

Op elf juni 1999 werd na de ingebruikstelling van de Groenendijkse Molen te Hazerswoude-Rijndijk de jaarlijkse contactavond voor de molenaars van de Rijnlandse Molenstichting gehouden, waarbij een 'Gouden Wiek', de onderscheiding van deze organisatie, werd uitgereikt.

Tijdens de opening van de molen zet de heer Dijkman, de voorzitter van de stichting, een afspraak uiteen met het Waterschap De Oude Rijnstromen, waarbij in de toekomst een 27-tal molens kunnen worden ingezet bij een periode van grote wateroverlast om mee te helpen het polderpeil weer zo snel mogelijk op het goede niveau te brengen.

Tijdens de maaltijd gedurende de molenaarsavond vertelt de heer Dijkman over het nieuwe plan van de Rijnlandse Molenstichting om nog eens 'alle zeilen bij' te zetten. De voorzitter bedoelt hiermee de 'vergeten' restauraties goed aan te pakken zodat **alle** molens goed kunnen malen. Hij noemde onder meer:

het volledig maalvaardig maken van:

- de Vlietmolen;
- de Doeshofmolen;
- de Faljerilmolen;
- de Nieuwe Hofmolen en de Geerewip;
- het verdiepen van de tasting van de Zweilandermolen;
- het grondig aanpakken, van de fundering van de Boterhuismolen;
- het herstel van de watergangen van Lijkermolen No. 1 en Lijkermolen No. 2.

De totale kosten geraamd op zo'n f 3.500.000 gulden, waarvan er nu bijna 1.500.000 gulden in kas is en men hoopt het

werk allemaal in vier jaar tijd uitgevoerd te hebben!

Als eerste zal de Zweilandse molen 'beetgepakt' worden; volgens molenaar Cees de Haas is zoiets nu het betere werk.

Na deze uiteenzetting was het de beurt aan de uitreiking van de Gouden Wiek, die dit jaar is toegekend aan de heer G. Abrams. De heer Abrams kwam in het begin van de jaren '80 in molenland terecht. Hij leerde het handwerk onder andere bij Bart Kraan op de Groenendijkse molen en op de Putmolen van Aarlanderveen bij de Jaap Slingerland. Daarna volgde een examen met goed gevolg in 1983. Abrams is onder andere molenaar geweest op de (Nieuwe) Hofmolen. Nu draait hij met de Doeshofmolen.

Na het ontvangen van de Gouden Wiek sprak de heer Abrams in zijn dankwoord zeer lovende woorden uit aan het adres van de voorzitter vanwege zijn inzet voor Rijnland-Molenland.

Vervolgens dankte de heer Dijkman tenslotte het Waterschap De Oude Rijnstromen in de vorm van een ingelijste prachtige foto met thema molen, water en wind voor de bereidwilligheid om de molens op te nemen in het calamiteitenplan voor de waterhuishouding in het gebied en de wijze waarop dit gestalte krijgt.

De dijkgraaf van het waterschap, de heer Kemp, reageerde hierop door te stellen dat dit vooral te danken is aan de voorzitter van de stichting, de heer Dijkman, want die heeft er voor gezorgd dat de molens weer in zo een perfecte staat zijn dat zij die functie weer aan kunnen.

De avond werd afgesloten met gezellig naperen en zo keerde ieder tevreden terug naar huis. **Johan Ottevanger.**

Herbouw Blokkerse Wip op locatie begonnen

Half augustus begon de wederopbouw van de Blokkerse Wip op zijn vertrouwde plek in het Kinderdijkse molengebied. Op maandag 16 augustus werden de onderdelen van de ondertoren overgebracht naar Alblasserdam vanaf de werkplaats van molenmaker De Gelder Favier in Meerkerk; op dinsdag maakte de koker dezelfde reis, terwijl op maandag al een begin werd gemaakt met de wederopbouw ter plaatse. Die werd afgesloten met het plaatsen van de koker op vrijdag 20 augustus.

Twijfelachtig bestemmingsplan bij de Souburgse Molen

De gemeente Alblasserdam wil huizen bouwen. In samenwerking met buurgemeenten is de bouwscenario Drechtsteden ontstaan. In de directe omgeving van de Souburgse Molen moet de woonwijk Lange Steeg met enkele honderden huizen ontstaan. Aanvankelijk meende men zo'n vierhonderd meter bij de molen vandaan te moeten blijven in verband met de provinciale regels die windbelemmering voor molens moeten tegengaan, maar 'gelukkig'

De Souburgse in 1990, nog voor de ontakeling.

staat de Souburgse Molen sinds 1997 zonder wieken. De gemeente Alblasserdam meent daarom de nieuwe huizen te kunnen bouwen tot op dertig meter (!) afstand van de molen, een beschermd rijksmonument; althans daarvan gaat men in het ontwerp-bestemmingsplan uit. In Alblasserdam waart blijkbaar dezelfde geest nog rond, die in 1912 en in 1920 de boezem van de Nederwaard wilde dempen voor woningbouw, waarmee bijna de helft van het beroemde Kinderdijkse molencolplex ten dode was opgeschreven (zie *Molenwereld* 1998-2-35). Gelukkig zijn de plannen voor de bouw van de Lange Steeg pas in 2005 daadwerkelijk aan de orde. Hopelijk weet men in tussentijd een betere oplossing voor de molen te bedenken, goedschiks of kwaadschiks.

Verbouwing molenstomp Hillegom tot woonhuis

Op 8 oktober 1904 brandde de omstreeks 1826 gebouwde korenmolen van de firma W. Warmenhoven & Zonen aan de Molenaarlaan in Hillegom na blikseminslag af. Het was een zware achtkante molen, die tevens bewoond was. De molen in Hillegom vertoonde oppervlakkige gelijkenis met die van het nabijgelegen Sassenheim, maar er waren grote, in het oog lopende verschillen in bouwwijze. De molen in Hillegom was lager en zwaarder, die in Sassenheim veel hoger en smaller. De Hillegomse molen had

De nog bestaande onderbouw van de Hillegomse molen. Let op de voor westelijk Nederland zeer ongebruikelijke en zware steunbeerconstructie.

een doorrit met twee stellen grote deuren, de Sassenheimse molen niet. De onderbouw van de Hillegomse molen had zware uitwendige pilasters, de Sassenheimse was glad en strak. De woonhuisramen in Sassenheim waren veel groter dan in Hillegom, terwijl de Hillegomse molen twee grote cirkelvormige ramen had boven de inrijdeuren. Evenals zijn buurman-molenaar Speelman in Sassenheim had Warmenhoven ontdekt dat de bollenteelt lucratiever was dan het molenaarsvak. Na het afbranden van de molen werd het molenaarsbedrijf gestaakt en werd de gemetselde onderbouw ook ingericht voor het bollenschuurbedrijf. Tevens werd er tegen de molen een grote bollenschuur gebouwd. Bij de brand van 1904 waren de andere bollenschuren bewaard gebleven.

In 1989 werd de Stichting Hillegomse molens opgericht, die o.a. de onderbouw van de koren molen wilde completeren tot een volwaardige molen. Van de plannen komt niets terecht, waarna de stichting in 1995 wordt opgeheven.

De molenonderbouw is dan nog steeds eigendom van de familie Warmenhoven, die ter plaatse een amarylliskwekerij heeft. De heer C.B. Warmenhoven laat dan een bouwplan ontwikkelen, waarbij de molen met de aangebouwde bollenschuur worden veranderd in een riante woning. Het gemeentebestuur van Hillegom verleent in november 1998 toestemming, waarna de verbouwing kan beginnen. Hiermee is de kans dat de molen ooit wordt herbouwd vrijwel uitgesloten.

Restauratieprogramma gemeente Nieuw-Lekkerland

Het gemeentebestuur van Nieuw-Lekkerland bereidt de prioriteitstelling van de restauratie van rijksmonumenten voor. Twee Kinderdijkse molens, de Nederwaard-1 en

De koren molen van Hillegom voor de brand.

Sloop aanbouwen koren molen Windlust Nieuwerkerk a/d IJssel; de voor deze ontakelde molen zo karakteristieke 'glazen kast' op de romp is ook al verdwenen.

de Overwaard 4 vereisen dringend herstel. Het College van B&W wil alleen de Nederwaard-1 als prioriteit stellen, gelet op de reeds lopende voorbereidingen en de beschikbare middelen. Het herstel van Nederwaard-1 betreft vooral de waterlopen en de basaltschoeiing langs de Hoge Boezem. De Overwaard-4 blijft, als zoveel van zijn soortgenoten, dus nog even in de wachtkamer.

Presentatie herstelplannen koren molen Nieuwerkerk a/d IJssel

Voorafgaande aan de raadsvergadering van 29 juni presenteerde de Stichting Molens Kortenoord haar plannen met betrekking tot het herstel van de ontakelde koren molen Windlust, terwijl de Stichting Zeilend Bedrijfsvaartuig tevens haar plannen presenteerde, mede met betrekking tot de inrichting van de directe omgeving van de molen, de zelling Onderneming (zo genoemd naar de coöperatie die de laatste bedrijfsmatige eigenaar was van de molen). Het is de bedoeling om de molen circa drie meter op te vijzelen, waardoor die weer zijn (meer dan) oorspronkelijke hoogte t.o.v. de in der loop der jaren sterk verhoogde dijk kruin krijgt. Anderszins is dit ook noodzakelijk vanwege het verkeer dat vlak langs de molen rijdt. De stichting wil de bijbouwen die uit het windmolentijdperk dateren handhaven en een toeristisch-recreatieve functie geven. Verder wil men het veer over de IJssel dat hier ooit was weer in het leven roepen. Tevens wil men de molen weer voor de bakkerij laten malen. Verder beschikt de Stichting dankzij oud-Nieuwerkerker Arjan den Boer over een eigen website met veel beeldmateriaal en gegevens over de molen (www.nieuwerkerk.net/windlust). De stichting heeft inmiddels ook plaatsing van het molenaarshuis tegenover de molen op de gemeentelijke monumentenlijst aangevraagd.

Verplaatsing van De Hoop doet Leven

Op 1 juli werd in Voorhout bij de Elsgeesterweg/Haarlemmer Trekvaart de nieuwe betonnen fundering gestort voor de molen Hoop doet Leven van de voormalige polder Kamphuizen in Rijnsburg die daar voor de uitbreiding van de veiling Flora moest wijken. De eigenlijke verplaatsing vond op dinsdag 24 en woensdag 25 augustus plaats. Met een grote hijskraan is de molen van zijn fundering getild, waarna hij verhuisde naar de andere zijde van het Oegstgeesterkanaal om vervolgens naar zijn nieuwe standplaats te gaan. De molen was op zijn oude plaats reeds eerder voorzien van een betonnen draagconstructie met hijsogen; de verhuisdoos om zo meer eens te zeggen. Deze woog 23 ton, waardoor het totaal te hijsen gewicht opliep tot 70 ton. In het volgende nummer hopen we op deze verhuizing terug te komen.

De Hoop doet Leven in Rijnsburg op zijn 'verhuisdoos'. Let op de zo typische platte 'zij' voor een (kleine) ronde stenen molen met een buitenscheprad.

Plannen om weer snuif te maken op De Ster en De Lelie

Vrijwillig molenaar Jaap Bes is van plan om in samenwerking met oud-beroepsmolenaar Gerard van Harrewijzen de draad weer op te pakken met het maken van snuif op de Kralingse molens De Ster en De Lelie. Dat is verre van eenvoudig omdat hier sprake is van een dure grondstof (tabak) die zich bovendien sterk in de belangstelling van de fiscus mag verheugen. Daarnaast zijn er nog vragen rond het productieproces die niet zozeer het malen, maar vooral de voorbereidende fase betreffen, met name de in-

Weer horen en zien, maar vooral ruiken in De Ster in Kralingen bij het malen van speculaaskruiden: de gemalen kruiden gaan de bak in.

Ster-III uit 1968 weer in vol bedrijf; Ster-I uit 1830 verbrandde op 16 augustus 1865; Ster-II uit 1866 onderging ditzelfde lot op 13 juli 1962.

Het is de bedoeling om tijdens Open Monumentendag, 11 september ook weer specerijen te malen.

Computers worden straatstenen in Stellendam

De gemeente Goedereede had 8000 gulden uitgetrokken voor het asfalteren van de omgeving van de molen Korenlust bij de haven van Stellendam. Nu liep er in de gemeente een PC-privéproject waarvoor minder geld nodig was dan geraamd. Op voorstel van het Verenigd Gemeentebelang werd besloten om 22.000 gulden die over was van dit project te besteden aan een veel mooiere en passender bestrating met stenen dit bedrag komt op de genoemde 8000 gulden.

Nieuwe schoren voor de Aalstermolen

Molenmaker John de Jongh is in de laatste week van juli begonnen met het vervangen van de schoren van deze molen. Bij het aantreden van molenaar Jan van der Beek nu vier jaar geleden is het weer bergopwaarts gegaan met de Aalstermolen. Ten eerste werd er weer wekelijks gedraaid. Daarnaast begon Van der Beek voorzichtig met het aanstippen van een onderhoudsplan bij de particuliere eigenaar Van Stekenburg. In eerste instantie bleef die enigszins afwachtend. Naarmate Van der Beek liet zien een blijver te zijn werd de medewerking ook groter. Inmiddels is er door de vrijwilliger zelf het nodige onderhoud ge-

daan. Samen met molenmaker John de Jongh, die hier jaren geleden samen met Paul Groen draaide, is de onderhoudstoestand opgenomen en een plan voor de toekomst opgesteld. Het vervangen van de schoren is een eerste stap naar een betere molen.

Om de zware last wat betreft het onderhoud voor de particuliere eigenaar te verlichten overweegt men de molen in een stichting onder te brengen. Ook hier was Jan van der Beek degene die het voortouw nam. Inmiddels zijn hierover gesprekken gevoerd en al met al ziet de toekomst van deze molen er beter uit dan ooit tevoren! **Bart Hoofs.**

Heusden, volop actie

Deze zomer is het mogelijk om het drietal standerdmolens op de Heusdense wallen tegelijk te zien draaien. Na een succesvolle wervingsactie zijn nu alle molens weer bemand door actieve molenaars.

Met name molen nr. 1 aan de stadshaven draaide de laatste jaren vrijwel niet. Toen Huib Timmermans uit Sprang-Capelle de eerste keren met de molen draaide stroomden de bezoekers toe. Men wist niet dat deze blikvanger midden in het stadje nog kon draaien. Molen nr. 3 bij de scheepswerf kreeg ook een nieuwe molenaar in de persoon van Camiel Damen uit Waalwijk. Damen die tot eind mei draaide met "de Hoop" in Gorinchem nam de fakkel over van Wybrand van Zwol die naar de stander van Bakel verhuisde. Inmiddels is de nr. 3 ("de Wiel") volop in bedrijf te zien. Camiel die in Gorinchem zo'n 300.000 omwentelingen draaide, is zeker van plan te dit ook te doen in Heusden. Daarnaast is het plan om met de stander te gaan malen. De CHV uit Veghel levert hier maïs aan de molenaar. Met molen nr. 2 wordt al weer enkele jaren volop gedraaid. Wim Schoep uit Vlijmen en Rene Bax uit Uppel zijn hier de molenaars. **Bart Hoofs.**

Nieuwe windpeluw voor molen Hilvarenbeek

De gemeente Hilvarenbeek heeft opdracht verleend aan molenmaker Coppes uit Bergharen om de windpeluw te vernieuwen. Als alles meezit zal Coppes dit in oktober verwezenlijken. Daarnaast moet hij de baard schilderen, enkele zoomlatten vervangen en een vogelwerende rand aanbrengen rond de kruivloer /kruirollen. Molen "de Doornboom" is nog wekelijks op zaterdagmiddag in bedrijf voor het malen van (biologisch) tarwe- en roggemeel voor bakkers en particulieren. **Bart Hoofs.**

Steeds betere Toekomst in Hoeven

Molenaar Van Loon, de particuliere eigenaar van de korenmolen De Toekomst in Hoeven, heeft aan molenmaker John de Jongh de opdracht verstrekt om deze ko-

renmolen geheel te schilderen. Met name de laatste jaren is de onderhoudstoestand van de molen met sprongen vooruit gegaan. Door onder andere de inzet van de Vereniging van Nederlandse Particuliere Moleneigenaren en vrijwillig molenaar Niek van Eekelen is de eigenaar enthousiast gemaakt. Grote klussen als het steken van een nieuwe lange spruit, nieuwe fokken, kruipalen en dergelijke zijn inmiddels in korte tijd uitgevoerd. Van Eekelen draait op zaterdagmorgen met De Toekomst. Gemalen wordt er incidenteel alhoewel dat nog prima mogelijk is. **Bart Hoofs**.

Biotoopverbetering voor de molen van Huijbergen

Molenaar Erwin Claessen heeft bereikt dat de aanzienlijke windbelemmering ten zuidoosten van de molen verbeterd wordt door het rooien van een aantal bomen. Op het westen en noord-westen is dit inmiddels al gebeurd. Voor de verdere windrichtingen (ook niet best) blijft de Belgische mulder strijden. De molen is na een lange tijd van stilstand inmiddels al weer een jaar draaiend te zien. Vanwege deze stilstand zijn de bakkers weggegaan zodat het malen van tarwemeel gestaakt is. Claessen draait nu voor 'de prins'. **Bart Hoofs**.

Verplaatsing molenaarsbedrijf Hermus Made

Nu de verplaatsing van de graan-, meel- en veevoederhandel van de Gebr. Hermus naar het plaatselijke industrieterrein is afgeketst wordt er onderhandeld over een andere locatie op dit terrein. Op de huidige vestigingsplaats is de firma uit zijn jasje gegroeid. Al de activiteiten daar vinden plaats in en rond molen Hoop doet Leven die is gelegen in een woonwijk. Al met al geen ideale situatie vanwege het vrachtwagenverkeer. Met de verplaatsing zal wel 'maal-sfeer' uit deze beltmolen gaan verdwijnen. Zo zal bijvoorbeeld de maalstoel onder in de molen, waar de biologische tarwe mee wordt gemalen ook verhuizen naar de nieuwe locatie. De molen zal wel eigendom blijven van Stan en Jan Hermus en blijft bemalen door Cees Fitters uit Nieuwkuyk. **Bart Hoofs**.

Nieuwe molenaar voor De Witte Molen in Meeuwen

De Witte Molen" te Meeuwen heeft een nieuwe molenaar in de persoon van Marco van Steenis uit Almkerk. Hij volgt wijlen Gerit Vos op die na de verplaatsing van de molen deze grondzeiler met veel enthousiasme heeft bemalen. Marco heeft dankzij de medewerking van Bouman Andel bereikt dat er weer wordt gemalen. De Witte Molen beschikt over een van de eerste 'flint'-kunststenen van Hans Titulaer (v/h Heinrich van Hees). Een steensoort die in den lande wordt geprezen om de goede maaleigenschappen.

De steen produceert steen een mooie, grote zemel, wat bij de voorheen gebruikelijke stenen van Van Hees toch minder is geweest. **Bart Hoofs**.

Nieuwe eigenaar en nieuwe bestemming voor de molen van Mill?

In *Molenwereld* 1999-4-82 werd gemeld dat molen De Korenbloem in Mill een nieuwe eigenaar had in de persoon van aannemer Van Kuppeveld die de molen liet restaureren. Een vrijwillig molenaar zou de molen gaan bemalen. Het roept dan verbazing op als diezelfde molen in *De Volkskrant* van 3 juli 1999 te koop wordt aangeboden, als 'nagenoeg geheel gerestaureerd met in 1998 aangebouwde woon/praktijkruimte' voor de somma van f 1.075.000 k.k. Daartoe is onder andere een deel van de belt afgegraven. Het heeft er veel van weg dat de aanbouw uit 1998 nodig was voor de 'opwaardering' van de molen, c.q. een bestemmingswijziging.

Nispen: opdracht tot restauratie korenmolen

Molensmakerij Verbij uit Hoogmade heeft de opdracht gekregen om deze beltmolen weer maalvaardig te maken. Verbij gaat de volgende werkzaamheden uitvoeren: dakbedekking vervangen; gangbaar maken van het Van Rietsysteem; het vervangen van de kuipen van de stenen en het leggen van twee nieuwe lopers. Die zijn bij een vorige restauratie geleverd door Kees uit Leende. Helaas zijn ze gescheurd en dus onbruikbaar geworden. De Nispense molen heeft drie koppel stenen maar ze zijn helaas nooit meer in gebruik. De molen draaide de laatste jaren alleen op de Nationale Molendag. Veel geld is er gestoken in het gangbaar houden van het Van Rietsysteem. Enige jaren geleden hebben Piet en Kees Straver alles nog nagezien. Na een kleine opleving is er door molenaar Louis Aerden niet meer gedraaid met de molen. De gemeente Roosendaal is na de restauratie van plan hier verandering in te brengen. De eigen molens van de gemeente, De Twee Gebroeders en De Hoop vormen een goed voorbeeld. Ze zijn door de inzet van molenaar Niek van Eekelen wekelijks in bedrijf!. **Bart Hoofs**.

Aanleg van vistrappen bij de Spoordonkse Molen

Deze zomer is de watermolen van Spoordonk tijdelijk uit "de lucht". Het aanbrennen van vistrappen en het laten meanderen van het riviertje de Beerze zijn de reden dat eigenaar/molenaar Emiel van Esch zijn hobby niet kan uitoefenen. De verandering van de loop van de rivier zorgt ervoor dat de watermolen genoeg water houdt om te kunnen (blijven) malen. Van Esch heeft dit voorjaar Hans Titulaer op bezoek gehad. Titulaer heeft een koppel stenen weer

voor het malen van tarwe malen geschikt gemaakt. Het andere koppel zal volgend jaar ook maalvaardig worden gescherpt. Inmiddels heeft Van Esch ook een goede tarweleverancier gevonden in de Gebr. Hermus uit Made. Er wordt bescheiden gemalen voor de particuliere verkoop. Misschien wordt er in de toekomst nog voor de bakker gemalen. **Bart Hoofs**.

Windbelemmering bij de molen van Vessem

Bij de korenmolen van Vessem zijn nieuwe windborden gestoken en is het hekwerk nagelopen. Het is overigens de vraag hoe lang de Jacobus kan blijven draaien. De grote beuk op het zuid-oosten is inmiddels door de goede zomer zo groot geworden dat zelfs draaien op het westen al bijna onmogelijk wordt. Slechts draaien op het noord-westen, noorden en noord-oosten is mogelijk mits de wind kracht vier heeft in verband met de begroeiing en bebouwing rondom de molen. Medewerking vanuit de buurt, de molenstichting en gemeente is er niet voor molenaar Gerard van Baardwijk. Van Baardwijk is hier inmiddels tien jaar molenaar, maar de vraag is hoe lang nog. Moet eerst de molenaar vertrekken en de molen stil komen te staan voordat men de ernst van de zaak gaat inzien in Vessem? **Bart Hoofs**.

Molen Zeilberg te koop

Moleneigenaar Willy Crommentuyn van de Zeilbergse korenmolen Maria-Antoinette is het zat. De toestand van het gevlucht is slecht. Sinds 1989 lopen er al aanvragen

De molen van Zeilberg met 'kale stokken' (foto W. Roose).

om restauratiesubsidie bij de gemeente. Volgens hem heeft de gemeente Deurne fouten gemaakt bij het afhandelen van het verzoek; het gemeentebestuur beweert het omgekeerde. Bovendien heeft de gemeente de kasteelruïne als restauratieprioriteit gesteld, waardoor de molen vleugellam blijft. Crommentuyn heeft inmiddels uit veiligheidsoverwegingen de roeden kaal gezet, waardoor draaien uitgesloten is (zie *Molenwereld* 1999-7/8-155 en elders in dit nummer). Het gemeentebestuur stelt dat de kasteelruïne in slechtere staat verkeert dan de molen. Dat zal best waar zijn, maar een ruïne kan heel wat hebben voor hij geen ruïne meer is, terwijl het mooi van een stilstaande molen met 'kale stokken' ver te zoeken is. Bovendien wordt op die manier een eigenaar gestraft voor zijn goede zorgen, want juist daardoor verkeert de molen, op het gevluht na, in prima staat. In september komt het gemeentelijk restauratieprogramma in deb gemeenteraad aande orde: misschien is dat het beroemde licht aan de horizon. Crommentuyn is het echter na tien jaar spuugzat: hij wil van de molen af.

Nieuwe as voor Oliemolen in Heerlen

Het waterrad van de Oliemolen in Heerlen - in tegenstelling tot hetgeen de naam doet vermoeden: een korenmolen - staat al zeventien jaar stil. Daar gaat nu verandering in komen. De in slechte staat verkerende houten as van het rad is er in juni uitgehaald en in augustus is, als alles volgens plan verlopen is, de nieuwe gestoken zijn. Eigenaar Paul Reesink volgt met zijn zoon de watermolenaarscursus, zodat zij verantwoord met het water en de molen kunnen omgaan. Het echtpaar Reesink is sinds juni 1998 eigenaar van de molen. Zij hebben bij de molen een zaak in stoffen voor patchwork en quilts. Het is de bedoeling dat er ook een winkel met molenproducten bij komt. Aan de door de Caumerbeek gedreven Oliemolen moet nog veel meer gebeuren. De Reesinks willen deze werkzaamheden over zo'n vijftien jaar uitsmeren.

Restauratie Friedese molen in Neer

De provincie Limburg heeft de restauratie van de bekende Friedese molen in Neer bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aangemeld als kanjerproject, terwijl de gemeente Roggel en Neer voor hetzelfde doel een beroep heeft gedaan op de Europese subsidieregeling Eurega 2000 plus. Deze regeling geldt voor projecten die aangeven hoe de mensen in de loop der eeuwen omgingen met cultuur en landschappen. Verder is er een stichting in oprichting voor de restauratie van de molen en het molenhuis. De gemeente gaat de plannen uitwerken die nodig zijn om weer water op het rad te brengen. Door de regulering van de Neerbeek is het voor de

molen noodzakelijke peilverschil verdwenen en dat moet er zijn om de molen weer aan het malen te krijgen. De watermolentootop vraagt evenals die van een windmolen de grootst mogelijke zorg.

Nieuw wiekenkruis voor de Quantwicker Molen bij Ahaus

Omstreeks 1835 lieten Theodor Brockhaus en zijn vrouw Katharina Schulze Ameling deze molen bouwen in Ahaus-Wüllen, even over de grens, zo'n twintig kilometer ten noordoosten van Winterswijk. Het werd een achtkante grondzeiler van het model zoals men dat in de Achterhoek en Münsterland meer aantrot. De molen kreeg twee koppel stenen en een buil. In 1928 kreeg de molen er een motor bij. Na een roedebreak aan het begin van de dertiger jaren heeft de molen nog een tijd met een roe gemalen. Op 1 april 1945 liep de molen tijdens het geallieerde offensief oorlogsschade op. Daarna raakte molen helemaal inerval. In 1981 liet de stad Ahaus de molen restaureren, maar het toen aangebrachte gevluht is inmiddels weer aan vernieuwing toe. Molenmaker Vaags uit Aalten heeft inmiddels twee nieuwe houten borstroken klaargemaakt. Het is alleen jammer dat niet de wind, maar een elektromotor ze moet aandrijven, waarmee deze molen geen wind-, maar een bastaardmolen wordt; jammer, maar het komt in Duitsland meer voor, onder andere bij de standerdmolen in de Mühlenhof in Münster.

Restauratieplannen voor de molen van Uelsen

Zo'n twintig kilometer ten noordoosten van Almelo staat even over de grens op

een heuvelkam net buiten het dorp Uelsen een stenen molen, die om meer reden de aandacht vraagt. Dat betreft dan niet alleen de molen zelf, maar ook zijn omgeving. Hij staat als het ware in een rij van drie oorlogsmonumenten die de gedachtenis levend houdt aan de gevallen uit de kreis Uelsen in de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog van 1866/1867, de Frans-Duitse oorlog van 1870/1871 en de Eerste en de Tweede Wereldoorlog; een tot nadenken stemmend geheel! Het is om die reden wel begrijpelijk dat men van de molen zelf ook een oorlogsmonument heeft willen maken.

De molen zal uit de eerste helft van de achttiende eeuw dateren, gelet op de bouwjaren van gelijksoortige molens in het nabijgelegen Bentheim en Gildehaus, alle gebouwd voor rekening van de graven van Bentheim. De oudste zou de (nu ontakelde) Westmühle van Gildehaus zijn, gebouwd in 1719/1720 naar ontwerp van de Nederlandse bouwmeester Mattijs Groenland. Mogelijk verklaart zijn optreden ook de aanwezigheid van keerschijven in de kuip(!) van de molen van Uelsen, al was dat naar Nederlandse begrippen in die tijd ook al ouderwets.

De Uelser molen bleef tot 1928 in bedrijf, waarna de inmiddels vervallen molen in 1953 werd verkocht aan de gemeente Uelsen. In 1956 volgde een provisorische restauratie, in 1983 een volgende: het toen aangebrachte kruirad wekt lachlust op! Tevens werd toen behoorlijk wat groen rond de molen verwijderd, waardoor hij meer in de kijker kwam.

Sinds 1 januari huurt de Heimatverein Uelsen de molen van de gemeente. De huurder wil de molen geheel maalvaardig restaureren. Daarmee is naar schatting een bedrag van een miljoen mark gemoeid. Hopelijk gebeurt dit ook op een historisch verantwoorde manier (keerschijven!).

Kamervragen over molenbehoud

Op 12 april diende het Tweede-Kamerlid Van der Vlies (SGP), gealarmeerd door verontrustende berichten in de pers ('moleneigenaren luiden de noodklok'), schriftelijke vragen over het molenbehoud in bij staatssecretaris Van der Ploeg. In zijn beantwoording van 17 mei stelde deze dat de molenproblematiek voor het gehele monumentenbestand geldt en dat men met een inhaaloperatie bezig is ('Nuis-gelden' JSB). Van der Vlies had ook gevraagd naar de verantwoordelijkheid voor deze situatie. In de beantwoording ging de staatssecretaris echter niet in op de verantwoordelijkheid voor de situatie maar op de verantwoordelijkheid voor de molens (!) die zijns inziens bij de eigenaar lag en daarin bijgestaan kon worden door overheden en particuliere instanties. Van der Vlies had ook nog gevraagd naar het 'opstellen van een gericht plan van aanpak (inclusief een taakstellende financiële paragraaf)' om aan de problematiek van het molenbehoud het hoofd

De Friedese Molen in Neer met een overwoekerd waterrad; rechts de 'genormaliseerde' Neerbeek. Vergelijk deze foto met de afbeelding in *Molenwereld* 1998-6-127.

De molen van Uelsen; al bij oppervlakkig bekijken is duidelijk dat er veel mis is met deze molen; een foto van het kruirad willen we niet afdrucken...

te bieden, maar de staatssecretaris zag daar nog geen aanleiding toe en wilde eerst een evaluatie van het lopend beleid afwachten. Al met al een goede vraag met een karig antwoord.

Het Molennium-evenement (1)

Wat eens een idee was, lijkt werkelijkheid te worden. Nederland zal met haar molens de nieuwe tijd, het volgend millennium, op een positieve manier verwelkomen. Molenaars zullen hun molens rond de eeuwwisseling versierd in de vreugd zetten en/of draaien met wensvlaggen van iedereen die de toekomst iets te zeggen heeft.

Deze zomer heb ik, namens de werkgroep van het Molennium een brief rondgestuurd aan alle molenaars, eigenaars en stichtingsbesturen over het zogenaamde Nationaal Gebaar 2000 en hen gevraagd of zij aan het idee wilden meewerken. Gisteren, -we schrijven begin augustus-, waren er al zo'n 200 positieve reacties binnen en gelukkig uit alle provincies. Het Molennium wordt werkelijk een landelijke groet!

Toevallig liet iemand mij gisteren ook al het ontwerp voor haar eigen molenniumvlag zien, die zij bij mij op de molen wil laten draaien. De vlag was nog niet helemaal klaar, ze was nog bezig met de tekst en wacht op materiaal van mij, maar het beeld stond op papier: een compositie in rood, geel en blauw. Heel simpel, heel mooi. Maanden geleden had ik haar verteld over mijn Molennium idee. Zij vond het - net als vele anderen-, een prachtig plan en is meteen aan de slag gegaan.

Ik zei het al in mijn brief: het hele plan valt of staat met de windmolenaars! U bemiddelt tussen wind en goede wensen, u kunt die wensen in de lucht brengen. Wij hopen dat wij iedereen bereikt hebben, maar geen bestand blijkt perfect. Mocht u niets ont-

vangen hebben, dan hopen wij dat u contact zoekt met de werkgroep. Mocht u er nog niet aan toegekomen zijn het inventarisatieformulier in te sturen, doet u dat dan s.v.p. per omgaande, of neem contact met ons op op één van de onderstaande telefoonnummers. Omdat het onze bedoeling is u de vlaggen gratis aan te leveren is het voor het vinden van financiers en het bestellen van vlaggen noodzakelijk precies te weten wie zich aansluit. Het zou jammer zijn als u zich later wil aansluiten en de vlaggen zijn al verdeeld.

Natuurlijk zijn er ook een paar molenaars die ons liefen weten niet mee te willen of kunnen doen en voor onze watermolenaars bleek het lastig, want die werken niet met wind.....Tja,.....

Zou er ook een millenniumgebaar te maken zijn waarbij het water het voertuig voor de goede wensen is.....? Misschien heeft iemand daarvoor een idee.

De werkgroep beperkt zich (met excuses naar de watermolenaars) voorlopig tot het 'wind en wensenplan'.

Ons doel is om dit Nationaal Gebaar 2000 te realiseren door zoveel mogelijk windmolenaars in staat te stellen mee te doen. Daarom zijn we nu met volle kracht vooruit aan de slag gegaan, om u dadelijk gratis (naar keuze wel of niet versierde) vlaggen te leveren. Door sponsors te zoeken voor die vlaggen, door contacten te leggen met organisaties zoals het Landelijk Millennium Platform, Unicef, de pers, kortom met alle belanghebbenden en belangstellenden.

Het gaat niet om een nationale molendag, maar om een Nationaal Toekomstgebaar. Geen molenaar hoeft zich dan ook verplicht te voelen om mee te doen. Iedereen begrijpt dat Oud en Nieuw door vele tradities, gebruiken en verplichtingen wordt bepaald. De werkgroep nodigt u in dit bijzondere jaar slechts uit om een bijzonder feest te vieren. Om de positiviteit die er voor de toekomst is, mede zichtbaar te maken op een bijzonder moment in de geschiedenis. Dat kan alleen uit vrije wil en enthousiasme. Vrijheid, blijheid!

Wij zien uit naar uw reactie, ook als u nog geen beslissing hebt kunnen of willen nemen, laat iets horen, zodat wij kunnen weten hoe 'op dit moment de vlag er voor staat'.

Misschien is het een goed idee om één van ons uit te nodigen voor uw eerst volgende regionale molenaars-contactavond. Wij komen graag! Communicatie, het directe gesprek is voor zo'n project van groot belang. Schroom dus niet om ons te bellen!

De werkgroep is voor vragen en opmerkingen, enthousiasme, problemen en uitnodigingen bereikbaar via het kantoor van De Hollandsche Molen (020-6238703), via de ledenadministratie van het GVM (035 6945428) en via initiatiefneemster Josien de Vries (0343 578508). **Josien de Vries/Vereniging De Hollandsche Molen.**

Het Molennium-evenement (2)

Hoe positief het Molenniumgebeuren ook bedoeld moge zijn, een woord van waar-

schuwing is zeker op zijn plaats. Natuurlijk kan men op verschillende gronden het Molennium-evenement toejuichen (zie hierboven) of afwijzen. Men kan stellen dat het hele gebeuren je reinste nieuwheid is; modern animisme in post-christelijk Nederland. Dat is heel persoonlijk. Al minder persoonlijk is dat het geheel los staat van de traditionele molenaarscultuur. (Oudere)lezers van *De Molenaar* herinneren zich ongetwijfeld 'Gist- en Spiritusstad', de molenaar die vrijwillige molenaars hielp waar hij kon, maar wél vond dat de vrijwilligers in de sporen van het vak moesten blijven: 'een molen is geen speeltuin' placht hij te zeggen. Het hoeft niet uitgelegd geworden, dat vanuit die beleving het Molennium-element een hoog 'speeltingehalte' heeft.

Het derde motief heeft niets persoonlijks, maar is een ernstige waarschuwing, die ik als redacteur van de *Molenwereld* niet achterwege meen te kunnen en te mogen laten. In *De Gildebrief* is het gebeuren gepresenteerd als een 24-uurs maalmarathon bij de jaarwisseling (sorry, voor de eeuwc.q. millenniumwisseling zult u toch nog een jaar moeten wachten). In mijn ogen is een 24-uursmaalmarathon in dat jaargetijde absoluut onverantwoord tenzij de weersomstandigheden voor de volle honderd procent veilig zijn en dat is eind december eer uitzondering dan regel. Een bekende molenaarsuitdrukking is: *Het molenaarsleven heeft God ons gegeven, maar het malen bij nacht heeft de duivel erin gebracht*. Dit gezegde is niet ontstaan doordat men vond dat men 's nachts in bed hoorde te liggen. De afkeer van nachtmalen of het malen in het donker gold voor alles het (onbestendige) weer. In de herfst en in de winter kon je van alles verwachten, maar meestal niet veel goeds, kou, buien en noem maar op. Bovendien had je in het donker grote moeite om de lucht in de gaten te houden. Extreem gezegd: de kap lag naast de molen voordat je je goed en wel realiseerde dat er een bui kwam opzetten. Je moest constant op je qui-vive zijn, veel meer dan overdag. Je moest het bij wijze van spreken hebben van het twinkelen van de sterren. Vandaag aan de dag zijn de omstandigheden nog veel moeilijker. Onze 'verlichte' samenleving maakt het in de gaten houden van de lucht nog veel moeilijker: assimilatieverlichting of de 'uitstraling' van steden en dorpen of overdadige wegverlichting of vliegvelden; noem maar op. In feite werkte de beroepsmolenaar toen om nog een reden veiliger: als hij op oudejaarsavond tegen wil en dank maalde dan deed hij dit met een belaste molen, waardoor de molen uiteraard aanzienlijk minder 'hollig' was. Het gros van de (koren)molens dat nu op oudejaarsavond in het donker draait zal dit onbelast doen: bij het minste of geringste gaat de molen aan de haal. Het eist enorme oplettendheid (de nacht bij de staart!). De (vroegere) beroepsmolenaar had er (noodgedwongen) ervaring mee; de vrijwillige molenaar ook? En ook onder die omstandigheden? De overgang van licht en warmte (binnen) naar donker en koud (buiten) kan ook par-

ten spelen. Als men dan te laat merkt dat er een 'tochtje' invalt, dan ben je als molenaar je molen 'kwijt' en zie hem dan maar weer eens onder controle te krijgen: de brandweer heeft het die avond meestal druk genoeg. Draaien in winters donker als Molennium-evenement: *de duvel verzoecken heet zoiets*. **J.S. Bakker**.

Jaarvergadering NPM

Op 29 juni jl. vergaderde de vereniging van Nederlandse Particuliere Moleneigenaren (NPM) in een zaal, behorend bij de sinds kort kaalgezette molen Maria-Antoinette te Deurne-Zeilberg (zie *Molenwereld* 1999-7/8-99).

Al ruim 15 jaar vormt de NPM een gids voor de particuliere moleneigenaren in het overzichtelijke labyrint van de Nederlandse subsidieregelingen en ook vandaag bleek andermaal dat dit geen overbodige functie is. Voorzitter Janus van Riel (molen De Hoop, Bavel) was na een lang ziekbed weer aan de beterende hand: enthousiast en strijdbaar als vanouds was hij sinds kort weer 'volop in actie'. Ook de NPM zelf was de afgelopen tijd volop in actie blijkens een lange lijst van activiteiten die men voor de leden had ontplooid. Ook had men alle Nederlandse gemeenten waar zich molens van NPM-leden bevonden, aangeschreven met de vraag of men de gemeentelijke onderhoudssubsidies ging afstemmen op de wijzigingen in het rijksbeleid met betrekking tot het onderhoud van molens, de zgn. 'BROM-regeling'. Sommigen deden dit wel, anderen weer niet; sommigen wachtten tien maanden (!) met antwoorden ('ambtelijke molens' heet dat), anderen hadden bijna een jaar later nog steeds niet gereageerd... Daar wordt het labyrint niet overzichtelijker op. En dan zwijg ik nog maar over 'wijzigingen in de marge' in de subsidieregeling: hydrofoberende lagen op metselwerk en bepaalde verfsoorten bleken met het in werking treden van de regelgeving plotseling **niet** meer subsidiabel; je moet het maar weten...

Het onderwerp 'bestemmingen voor molens' (in het Duits zo mooi 'Fremdnutzung'

genoemd) levert in dit gezelschap al snel een paar opmerkelijke uitspraken op: 'Een woning in een graanmolen kan wel eens nuttig zijn' en: 'Teveel molens in Brabant staan stil omdat er **niks** in mag!'. Al met al een pikant onderwerp waarover het laatste woord zeker nog niet gezegd zal zijn en waarover in NPM-kringen vaak nogal controversieel wordt gedacht.

Een ander 'pikant detail' uit de mond van voorzitter van Riel: In Noord-Brabant is twee ton per jaar beschikbaar voor zgn. 'onverwachte calamiteiten': 'Wij molenaars vergeten nogal eens optimaal te profiteren van de subsidiemogelijkheden', aldus van Riel, die schatte dat tweederde (!) van de molenaars subsidies laat liggen. Dient hier overigens nog bij te worden opgemerkt dat het subsidiebeleid per provincie nogal verschilt: in een bepaalde provincie zijn de onderhoudskosten pas subsidiabel bij een minimumbesteding van 5000 gulden per jaar en een NPM-lid, eigenaar van een prima onderhouden molen, had al geklaagd dat hij zo zijn molen wel 5 keer kan overschilderen, maar daar - uiteraard - ook niet veel mee opschiet; een luxe-probleem?

Meer geklaag vervolgens van voorzitter van Riel die op zijn typerende, smeulige wijze verslag deed van de gang van zaken rond de hoge geluidswal die de biotoop van zijn molen ernstig bedreigt (in *Molenwereld* is hier reeds ruimschoots aandacht aan besteed). Ondanks veel publiciteit, onder andere in *De Telegraaf* en in *Trouw*, is er weinig reden tot optimisme: Ondanks tachtig bezwaarschriften, ingediend door even zovele Bavelse gezinnen en de inschakeling van drie juristen heeft de gemeente Breda alle bezwaarschriften ongegrond verklaard. Men procedeert nu verder bij de Raad van State met als enig voordeel: uitstel (maar of dit ook tot het spreekwoordelijke afstel zal leiden is en blijft natuurlijk zeer de vraag).

Uit het financiële jaarverslag bleek dat het ledental met 61 leden stabiel was gebleven, al leverde dit uit de zaal wél de vraag op of de NPM eigenlijk wel aan ledenwerving deed. Eigenlijk niet of nauwelijks, zo bleek: 'Eigenaren komen vaak pas naar ons als er problemen zijn', aldus secretaris John de Jongh. (secretariaat: De Witstraat 19, 5503 XS Deurne, tel. 040-2532768; ook **stichtingen** kunnen lid worden van de NPM).

Na de pauze kwam de inmiddels veelbesproken BRRM ter sprake. Een advies van secretaris de John de Jongh: 'Probeer je molen in geval van een restauratie zo hoog mogelijk op de gemeentelijke prioriteitenlijst te krijgen. Er is zo'n grote restauratiebehoefte dat men van iedere gemeentelijke lijst de nummer 1 neemt en -inderdaad - naar de nummer 2 wordt dan vaak al niet meer eens gekeken' (waarvan acte).'

Tijdens de rondvraag kwamen nog een aantal nuttige tips aan de orde zoals 'Neem ieder jaar contact op met je gemeente om uit te zoeken of je contactpersoon nog wel op die post zit' en 'Iedere molenaar moet in zijn eigen gemeente voor zichzelf strijden' en ook het welhaast over-mijdelijke onderwerp 'Hoe krijgt men een

stenen molenromp waterdicht?' kwam (weer) ter sprake. Interessanter zijn 'typische NPM-opmerkingen' (?) over een verzoek tot onderzoek of particuliere molens er doorgaans beter bijstaan dan gemeentelijke molens (ik heb daar zo mijn twijfels over, WR) en vermeend 'soft beleid' van De Hollandse Molen met betrekking tot biotoopzaken (...).

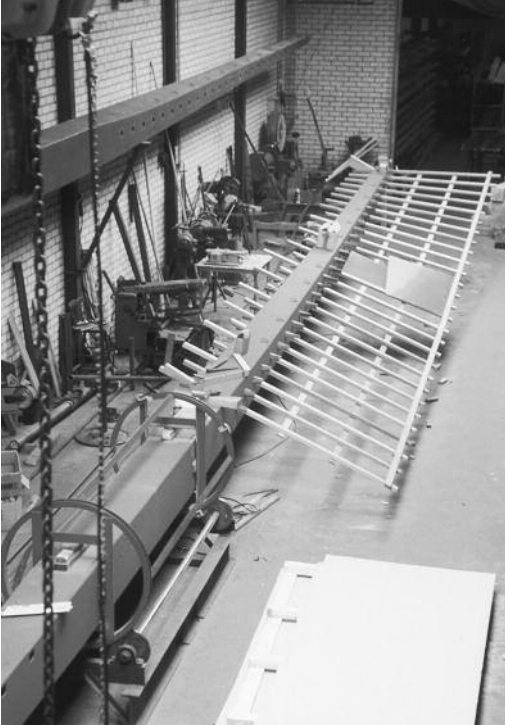
Na afloop van deze zeker niet slaapverwekkende vergadering begaf het gezelschap zich naar de nabijgelegen Holten's Molen waar een demonstratie olie slaan op windkracht ten beste werd gegeven. Wat restte was een 'Maria Antoinette' die mij treurig aanstaarde met zijn (haar?) kaalgezette roeden: het hekwerk en de borden waaiden op het laatst bij de burens in de tuin, dus werd verder draaien te gevaarlijk. Zelf draaide ik zo'n tien jaar geleden met dergelijk hekwerk ruim anderhalf jaar rustig verder met mijn toenmalige molen en gebruikte (misbruikte?) mijn oud-Hollandse ophekkings- of zelfzwiching-avant-la-lettre'. Een paar buurtbewoners 'opstoken' tot het indienen van een klagschrift was destijds voldoende om nieuw hekwerk te krijgen. Maar goed: Dat betrof een gemeentemolen en volgens NPM-opvattingen hebben die het doorgaans gemakkelijker dan particuliere molens. Met deze simpele constatering had ik het bestaansrecht van de NPM andermaal bewezen... **wr**.

In 't kort:

- De houtloods aan de Oosterstraat in **Uithuizen** bij de voormalige zaag-, oliemolen van Nanninga (zie *Molenwereld* 1999-4-75 en 1999-5-118) is eind juli gesloopt.
- Op zaterdag 26 juni verhuisde de molen van het waterschap Vijfhuizen bij **Hallum** per dieplader naar zijn nieuwe standplaats in **Burgwerd** waar hij de plaats van de in 1959 verbrande molen van de Tjaerdt van Aylvopolder moet innemen. De molen moet op 9 november klaar zijn, want dan is het precies veertig jaar geleden dat zijn voorganger het loodje legde.
- Op 23 juni is het geheel nieuwe waterrad van de Oostendorper watermolen te **Haaksbergen** aangebracht. Tevens werden de molens geschilderd door molenmaker Vaags uit Aalten.
- Bij het uitgraven van de ringgracht van het voormalig huis Hengelo bij **Hengelo** hebben amateurarcheologen een kleine handmolen gevonden die volgens de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek dateert uit de zeventiende of achttiende eeuw.
- Molenmaker Vaags voerde ook schilderwerk uit aan de molen De Prins van Oranje van Woordes te **Bredaveoorf**.
- In het kader van **Hattem** 700 jaar is de plaatselijke korenmolen Het Fortuin op een speciale manier verlicht. Met een lichtsnoer van 95 meter lengte en bezet met 1200 lampjes is op drie van de vier wieken de tekst **HATTEM/700/JAAR** aangebracht. De versiering is dit jaar nog iedere avond te bewonderen.

Molen bij Burgwerd in opbouw
(foto J. Hofstra).

De roeden voor de molen van Silvolde in de maak in de werkplaats van molenmaker Vaags in Aalten (foto A. Nibelink, 11 juli 1999).

- Op maandag 9 augustus werden door de nieuwe roeden gestoken in Gerritsensmolen te **Silvolde** door de molen makers Vaags uit Aalten. Ze zijn door Vaags zelf vervaardigd en dragen de nummers 29 (buitenroede) en 30.

- De korenmolen De Vier Winden in **Vragender** van Gunnewick onderging eveneens een schilderbeurt.

- Het voormalige stoomgemaal van de polder Gerverscop, de opvolger van de Gerverscopse Molen onder **Harmelen** wordt wellicht op de rijksmonumentenlijst geplaatst.

- Op verzoek van de Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden heeft de gemeente **Hardinxveld-Giessendam** 2100 gulden beschikbaar gesteld voor onderhoudswerkzaamheden aan de Tiendwegse molen aldaar.

- De gemeente **Heerjansdam** heeft de plaatselijke korenmolen Landzicht boven aan haar prioriteitenlijst voor monumentenrestauraties gezet. Met de restauratie is naar schatting een half miljoen gulden gemeoid.

- De RDMZ heeft in het kader van de beschermingsprocedure de gemeente **Leiden** advies gevraagd om te komen tot de bescherming van het totale complex van meelfabriek De Sleutels (zie *Molenwereld* 1999-6-128). De gemeente wil slechts een deel van de fabriek behouden. Totale bescherming is op zich goed te verdedigen omdat het waarschijnlijk de enige kans is om in Nederland een grote, relatief moderne meelfabriek, als monument te behouden.

- Op 22 mei werd de Pannevisroef van De Hollandsche Molen uit **Neede** afgeleverd bij de Oudheidkamer aan de 's-Gravenweg in **Nieuwerkerk a/d IJssel**. De roef

deed eerder dienst in de bovenmolen van de Esse-, Gansdorp- en Blaardorppolder in Nieuwerkerk, maar verhuisde in 1925 met onderdelen van deze molen mee naar Neede. (Zie *Molenwereld* 1998-10-196 en 1999-2-30).

- De korenmolen De Hoop in **Ouddorp** van Voogd werd in juni geheel opgeschilderd.

- De plannen van de gemeente Leiden om van het Leidse deel van de Boterhuispolder, een beschermd veenweidegebied, een bouwlocatie te maken zijn gewijzigd. Het in te richten gebied moet een parkachtig landschap worden met luxe woningen. Dit zou beter aansluiten bij het karakter van het gebied. Burgemeester **Warmond**, waar de Boterhuismolen staat is mordicus tegen woningbouw.

- De korenmolen De Haan op op de Noordwal in **Brouwershaven** staat te koop. De molen is als woning ingericht. De vraagprijs bedraagt 350.000 gulden.

- Verder staat ook de korenmolen van **Kloetinge** te koop met het in 1960 gebouwde woonhuis en twee bijbehorende arbeiderswoningen. De molen werd vorig jaar nog volledig gerestaureerd. De vraagprijs is 1.350.000 gulden. Jan Willem Bruël bemaalt de molen als vrijwillig molenaar.

- Het mooie droge weer van afgelopen weken heeft ervoor gezorgd dat de molenmakersbedrijven schilderwerk, wat vorig jaar door het slechte weer was blijven zitten, aan het inhalen zijn. In **Den Hout, Haperp, Haps** en **Vessern** kregen de molens inmiddels een verfbeurt.

- De actie voor de molen van **Meterik** (zie *Molenwereld* 1999-7/8-155) had eind juli 3600 gulden opgebracht. Daarmee had zo'n veertig procent van de aangeschrevenen gereageerd.

- Molenmaker Vaags uit Aalten maakt twee nieuwe roeden met de nummers 27 en 28 en een lengte van 24,50 m voor de Sint Petrusmolen van **Venray**.

Molenkalender

4 september Overijsselse Molendag.

4, 5 september Viering 35-jarig bestaan van de Stichting Schermer Molens.

11 september Open Monumentendag, tevens Friese Molendag.

18 september Vlaams-Brabantse molenaarscontactdag.

25 september Zaanse Molendag; alle molens malen, info kantoor Zaanse Molen tel. 075-6215148.

3 oktober Kempische Molendag (gebied globaal tussen Eindhoven en Tilburg; openingstijden molens: 10.00 - 16.00 uur.

24 oktober Molendag Alkemade en Jacobswoude.

30 oktober Contactdag Stichting Vrienden van de Gelderse Molen

13 november Molendag Tielerwaard

Tentoonstellingen

Vanaf 1 juni Tentoonstelling 'Zorg voor Sevink Mölle' in de Winterswijkse bibliotheek.

Shame on me!

Dat is wat ik denk, als ik de avond van 19 mei jl. de TV aanzet: Aan de 1000e geslaagde vrijwillig molenaar wordt toch aardig wat aandacht besteed bij zowel de NOS als SBS6! Vooruit, het toegestroomde publiek kent inderdaad een erg hoog 'ons-kent-ons' gehalte, alle belangstellenden worden inderdaad door de RVD weggehouden van molen en molenberg, het publiek kan Prins Claus inderdaad niet zien tijdens het examen en 'Jan Publiek' laat het inderdaad erg afvieten tijdens het middagprogramma, maar toch: 'we' zijn toch maar mooi op TV geweest en ook in de schrijvende pers is er aardig wat aandacht voor het evenement geweest. Of hierbij een brug is geslagen naar een nieuw, jong, groot publiek meen ik nog steeds ernstig te betwijfelen, maar mijn kritiek in mijn vorige column had wel iets milder mogen zijn; sorry lieve Molenvrienden!

In het verlengde daarvan daarom nu het volgende: Vorig jaar was ik op de jaarvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars waar toen ruim een uur een complete oorlog woedde tussen het bestuur en een bepaald persoon. Wie en waarom doet nu even niet ter zake, ik merk het slechts op. Dit jaar woedde er op de vergadering weer zo'n oorlog. Ook hiervoor geldt: Wie en waarom doet niet ter zake, ik merk het slechts op. Een sympathiek gildelid dat ik toevallig in Woerden ontmoette schreef over het laatste voorval in de 'Gildebrief': 'Aanwezigen hebben voorkomen dat het een uitslaande catastrofe is geworden... Ze communiceerden slecht en ze hadden geen plezier. Daarom vraag ik mij hier af: Doen we dit niet voor ons plezier?... op vergaderingen moet meer gelachen worden'. Dan volgt nu mijn vraag. Wat is erger: Een organisatie - nota bene van vrijwilligers die voor hun plezier met molens draaien - die intern en op vergaderingen voortdurend loopt te ruziën, of één enkele, onafhankelijke idioot die af en toe wat ironische kritiek levert op die organisatie, in de hoop dat er wat te lachen valt? Stuur uw antwoord op een briefkaart naar de redactie van 'Molenwereld' (maar u mag het ook naar de redactie van de 'Gildebrief' sturen...).

Groetjes van uw grote molenvriend,
WvdL

P.S: Onlangs was ik op een vergadering van het AKG; Er werden diverse onderwerpen besproken die rechtstreeks verband hielden met het naar boven krikken van het povere inkomen van de AKG-molenaars. Tòch hebben we heel veel gelachen en "Lang zal 'ie leven" gezongen voor onze jarige voorzitter. Naar aanleiding van deze vergadering is er - onder leiding van mij - een speciale AKG-commissie opgericht die de cursus "Gezellig vergaderen voor molenorganisaties" zal gaan voorbereiden. Voor mij ligt inmiddels een blauwe map die ik helemaal vol ga schrijven met een soort van 'Basiscursus'. De cursus zal worden afgesloten met een pittig praktisch en (uiteraard) theoretisch examen. Belangstellenden voor de cursus kunnen zich alvast bij mij opgeven.

De Groenendijkse Molen: restauratiezege

op naar een nieuw offensief!

Wie wat met Rijnland heeft, heeft wat met molens; wie wat met molens heeft, heeft wat met Rijnland! Nergens in Nederland, laat staan er-buiten, zijn zoveel wind(water)molens in zo'n grote verscheidenheid bewaard gebleven: van grote stenen honderdvoeters tot kleine wipmolens, vijzelmolens, schep-radmolens, noem maar op. Vrijwel nergens waren watermolens zo lang in bedrijf en vrijwel nergens zijn molen-traditie en -cultuur zo goed bewaard gebleven. Toch dreigde het er onverwacht en ongedacht nog fout te gaan, en niet zo klein beetje ook.

Tot omstreeks 1960 waren vrijwel alle Rijnlandse watermolens in bedrijf, vaak bema-len door molenaars van vader op zoon: de (Van der Pouw) Kranen, de Borsten, de Van

den Bosschen, de Vrolijks om er maar een paar te noemen. Dat windmolens in deze streek het zo lang volhielden was voor alles te danken aan de waterstaatkundige en de agrarische structuur: vaak betrekkelijk kleine koepolders met molens op maat en uitslaande op een boezem die wat hebben kon: die van Rijnland. De automatisering droeg nog lui-ers (of je nu een machinist of een molenaar nodig had) en de polders waren betrekke-lijk geïsoleerd; allemaal factoren die de molens in de kaart speelden. De wind kostte ook nog eens niets. In de jaren vijftig begint het tij toch definitief te keren, waarbij de plannen voor de aan-leg van rijksweg 4a, de snelweg tussen Den Haag en Amsterdam (buiten de spits het snelste molenpad van Nederland) en de ermee samenhangende Ruilverkaveling Ade-gebied het behoud van de molens

Het strijken van de Potroeden van de Groenendijkse Molen als begin van de restauratie in juni 1998. Inmiddels heeft de molen twee nieuwe Straathofroeden (foto L. Vellekoop).

Het succes van het restauratie-offensief van de Rijnlandse Molenstichting moet voor een groot deel toegeschreven worden aan een uitstekend idealistisch én zakelijk samenspel tussen de stichting en de overheden, waarbij het provin-ciaal bestuur van Zuid-Holland met ere genoemd dient te worden, zowel op politiek als ambtelijk niveau. Dat komt ook tot uiting bij de molenope-ningen: de heren G.H.C. Halleen, hoofd van het bureau Cultuur van de provin-cie Zuid-Holland (r) en G. Ottervanger (l) stafmedewerker molenzaken van het hetzelfde bureau lichten de vang van Lijkermolen II op 20 november 1993.

problematisch maken en zeker het in be-drijf houden.

Oprichting Rijnlandse Molenstichting

Mr. K. Van Rijckevorsel stelt op 15 juni 1956 er in de Tweede Kamer schriftelijke vragen over. De Provinciale Molencommissie be-raadt zich in maart 1957 over het oprichten van één provinciale molenbehoudstichting of moeten er regionale stichtingen komen. De Vereniging De Hollandsche Molen luidt ook de noodklok en komt zelfs in mei 1957 met een extra nummer van haar orgaan *Molennieuws uit*.

Op 21 november 1957 besluit de Provin-ciale Molencommissie om allereerst een re-gionale molenstichting voor de zo be-dreigde molens in het Ade-gebied op te

richten, waarbij de bekende heren A. Bicker Caarten en mr. S.J. Fockema Andrea het voortouw zullen opnemen. Zo wordt op 11 maart 1959 de Rijnlandse Molenstichting opgericht en een jaar later, in 1960, verwert de Stichting haar eerste molen, de Zwanburger Molen en daarmee begint het echte werk.

Zorgen

Daarna gaat het met de molens van de Rijnlandse Molenstichting eigenlijk net zo als met de Amsterdamse weeskindertjes: ze groeien voor de stichting 'snel in tal en last'. Het gaat het bestek van dit artikel te buiten om diepgravend op de problemen in te gaan; bovendien is er in dit blad (zie *Molenwereld* 1999-3) en elders al vaker over geschreven.

In maart 1991 wordt Loek Dijkman voorzitter van de stichting. Hij treft een verkommerde stichting en verkommerde molens aan. Het 'radeloos, redeloos en reddeloos' van het rampjaar 1672 lijkt ook aardig van toepas-

twintig molens: 22; om precies te zijn:

onder Bodegraven:

de Weipoortse Molen;

onder Hazerswoude:

de Groenendijkse Molen;

de Rietveldse Molen;

onder Hoogmade:

de (reeds genoemde) Grosmolen;

de Hoogmadese Molen;

de Blauwe Molen;

onder De Kaag:

de Kager Molen;

onder Koudekerk aan de Rijn:

de Hondsdijkse Molen;

onder Lisse:

de molen van de Lisserpoelpolder;

onder Nieuwe Wetering:

de Ader Molen;

onder Noordwijk:

de Hoogewegse Molen;

onder Oud-Ade:

de Vrouw Vennemolen;

onder Oude Wetering:

de Googermolen;

onder Rijpwetering:

Molen 1 van de Drooggemaakte Veen-

terloosmolen technische en financiële hoogstandjes zijn. In 1993 heeft de stichting via subsidies en sponsorgelden vier miljoen gulden bijeen gesprokkeld; een indrukwekkend resultaat en er kan begonnen worden. Zo wordt in mei 1993 tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Gemeenlandshuis van Rijnland in Leiden het officiële startschot voor het restauratie-offensief gegeven; ongetwijfeld het grootste en succesrijkste ooit in de molenwereld vertoond.

De oogst

Al snel, op 23 oktober 1993 wordt de restauratie van de Hoogmadese Molen afgesloten met een ingebruikstelling; op 20 november 1993 volgt Lijkermolen II. Op 2 juli 1994 ondergaat de Grosmolen hetzelfde lot en op dat moment wordt er al aan nog eens zeven molens gewerkt! Op 16 september 1994 worden de Zwanburger Molen, de Nieuwe Hofmolen en de Zweilander Molen in bedrijf gesteld. Tijdens een vaartocht op 8 juli 1995 worden er niet minder

De restauraties van de Waterloosmolen bij Rijpwetering was vanuit diverse oogpunten gezien en ingrijpende en spraakmakende klus (foto J.L.J. Tersteeg, 23 januari 1996).

Weer een Rijnlants pronkje: een malende Groenendijkse Molen (foto L. Vellekoop, april 1999).

sing te raken op de Rijnlandse Molenstichting en haar molens. Er moeten maatregelen genomen worden en snel! Vandaar, dat Dijkman eigenlijk direct de noodklok luidt. Het leidt ertoe dat een ambitieus restauratieprogramma wordt opgesteld voor ongeveer de helft van de ruim veertig molens die de Rijnlandse Molenstichting onder haar hoede heeft. Het plan wordt op 1 oktober 1992 aangeboden aan burgemeester Van Beek in een raadsvergadering van de gemeente Jacobsvoude. De restauratie van de Grosmolen bij Hoogmade is dan al begonnen. Op het 'lijstje' staan dan twaalf molens; het zal uitgroeien tot ruim

der- en Lijkerpolder;
Molen 2 van de Drooggemaakte Veen-
der- en Lijkerpolder;
de Waterloosmolen;
onder Warmond:
de Boterhuismolen;
de Nieuwe Hofmolen;
de Zwanburger Molen;
de Zweilander Molen;
onder Zoeterwoude:
de Zelden van Passe;
de Meerburger Molen.

De kosten lopen in de miljoenen gulden, waarbij vooral de restauratie van de Vrouw Vennemolen, de Googermolen en de Wa-

dan vier molens in bedrijf gesteld (de Ader Molen; de Kager Molen; Lisserpoelpolder en de Hoogewegse Molen), terwijl het startsein wordt gegeven voor de restauratie van de Waterloosmolen). Op 18 november 1995 komt de Hondsdijkse Molen de gelederen van de malende molens weer versterken. Zaterdag 21 september 1996 spant ongetwijfeld de kroon: er worden dan op één dag niet minder dan zes gerestaureerde molens in bedrijf gesteld: de Weipoortse Molen; de Rietveldse Molen; de Blauwe Molen; de Googermolen; Lijkermolen I; de Boterhuismolen. Op 21 juni 1997 worden de Zelden van Passe, de Meerbur-

Gedeputeerde M. Houtman licht onder toezien oog van Justin Siebert de vang van de Groenendijkse Molen, 11 juni 1999.

ger Molen en de Waterlooosmolen in bedrijf gesteld. Op 16 mei 1998 stelt gedeputeerde Van der Goot de Vrouw Vennemolen bij Oud-Ade in bedrijf. De meeste van deze 21 restauraties zijn in *De Molenaar* en in de *Molenwereld* beschreven; vandaar dat we nu maar laten rusten wat er precies aan de molen is gedaan en volstaan met één, zij het schamel woord; **indrukwekkend!** De meerwaarde van dit restauratieoffensief wordt op een bijzondere manier bewezen tijdens de enorme regenval in het najaar van 1998. De gemalen kunnen het werk niet aan en er dreigt in de Rijnlandse polders grote wateroverlast. Dijkman biedt dan op een morgen tijdens zware regenval in alle vroegte het waterschap de extra-inzet van de molens aan (zie *Molenwereld* 1999-3-67). Binnen een paar uur zijn er dan elf windmolens als extra bemaling in bedrijf! Zonder het in 1993 gestarte en bijna afgeronde restauratieoffensief hadden er nooit ofte nimmer elf molens zo hun waardevolle bijdrage kunnen leveren, misschien maar twee of drie: molens blijken meer te zijn dan historische monumenten of landschapsstoffer!

Drie maal zeven en verder

Op 11 maart 1999 bestaat de Rijnlandse Molenstichting veertig jaar; de 21ste restauratie, een getal van 'volheid' (drie maal zeven) is dan al afgerond: te weten met de hierboven genoemde Vrouw Vennemolen. Vervolgens komt de restauratie van de Groenendijkse molen te Hazerswoude op

Bij de restauraties zijn soms innovatieve technieken toegepast. Zo kreeg de Nieuwe Hofmolen gelamineerde houten roeden.

gang. De molenmakers van Verbij hebben bij de restauratiewerkzaamheden te kampen met slechte weersomstandigheden waardoor het werk aanzienlijke vertraging oploopt.

Tot de uitgevoerde restauratie behoort onder andere:

- het vernieuwen van de beide roeden met tuigage;
- het erop aanbrengen van de halve verdekking, het wieldsysteem dat de molen in 1939 kreeg;
- de versterking van de bovenhuisconstructie door epoxy-kunsthars;
- het voorzien van gehele bovenhuis van nieuw kleedhout;
- het vernieuwen van een achterzomer en een hoekstijl;
- het verhogen van het molenerf en het plaatsen van nieuwe kruipalen;
- het maken van twee nieuwe toegangsdeuren in de ondertoren;
- een nieuwe vloer in de ondermolen;
- een geheel nieuw erfafscheidingshek;
- het geheel vernieuwen van de in 1939 aangebrachte Dekkerpomp, welke toen het scheprad verving, en tevens is de pompkelder zodanig aangepast dat de pomp 30 cm kon worden verdiept, waardoor de molen weer werkelijk maalvaardig is.
- een algehele schilderbeurt die het werk voltooit.

(Met dank aan de heer L. Vellekoop voor deze gegevens)

Op vrijdagavond 11 juni 1999 stelt gedeputeerde Houtman van de provincie Zuid-Holland de molen weer in bedrijf samen met vrijwillig molenaar Justin Siebert die de molen ook in de toekomst weer zal bemalen.

Met de ingebruikstelling van de Groenendijkse Molen is in feite het boekje van 1992 zo ongeveer afgewerkt; alhoewel boekje... De 'eerste druk' uit 1992 vermeldde twaalf molens, maar al doende kreeg dit boekje het karakter van een uitpuilende ringband: er kwam steeds meer bij! Zo werden er in plaats van 12, 22 molens gerestaureerd en dat in zeven jaar tijd! Van die 22 kon er vrijwel geen enkele meer malen en zeker niet verantwoord. De meeste ervan stonden al jaren stil en sommigen waren in een deerniswekkende staat van verval geraakt. Sommigen waren door peilverlaging niet meer in staat om te functioneren, anderen hadden ruïneuze 'voetklachten'.

Is het nu afgelopen, klaar, uit, nu het programma van 1992 is afgewerkt?

Je hoeft niet eens zo erg ingewijd te zijn in het molenwereldje om te weten dat je nooit klaar bent; polderbestuurders weten dat al eeuwen. Kan er dan volstaan worden met het passen op de winkel? Was het maar waar!

De genoemde 22 molens kunnen allemaal weer draaien en het is zo weer een feest om op een zaterdag door Rijnland te rijden of te varen met zoveel draaiende molens, terwijl een stordige tien jaar geleden zo'n tocht, zeker bij een molenliefhebber, de schrik om het hart sloeg: hoe moest het ooit goed komen met al die puinhopen?

De periode met groot waterbezwaar in september 1998 heeft het nut van de molens als hulpbemaling onderstreept. Het waterschap De Oude Rijnstromen heeft dat heel goed onderkend en gezorgd voor een prima, een letterlijk en figuurlijk voorbeeldige en daarmee navolgenswaardige regeling; hulde!

Een tweede offensief

Zo is het goed gekomen, maar er zijn nog steeds knelpunten om de Rijnlandse watermolens duurzaam te laten functioneren en niet zulke kleine ook. Zo mist de Nieuwe Hofmolen alle binnenwerk op het bovenwiel na en hij mist bovendien de aansluiting op het polderwater. De Stommeermolen bij Aalsmeer, die indrukwekkende kast, mist al tientallen jaren een vijzel en kan niet echt malen, terwijl hij het heel goed zou (moeten) kunnen. De Blauwe Molen bij Hoogmade kreupelt maar een beetje, want hij mist zijn aansluiting op Rijnlands boezem. Weer andere molens kunnen eigenlijk niet echt functioneren door peilverlaging. Bij nog andere baart de fundering grote zorgen, vaak door dezelfde oorzaak. In *Molenwereld* 1999-3 vroegen we de aandacht voor de Klaas Hennepoelmolen, een regelrecht crepeergeval, waarin zelfs een man als Dijkman geen gat meer in ziet. De rij is moeiteloos uit te breiden. Het offensief van 1993 is op een overwinning uitgelopen, en niet zo'n kleintje ook. Er is veel en veel meer bereikt dan toen verwacht mocht worden. Maar men is er nog niet. Dat is iets wat een figuur als Dijkman, de tacticus, de chef-staf, zelf ook zeker onderkent. Zo'n gewonnen offensief, zonder dat het einddoel bereikt is vraagt om een tweede offensief en dat zit er nu aan te komen.

Bij het dertigjarig bestaan van de stichting in 1989 was er weinig reden tot vrolijkheid: een lege kas, deplorabele molens en een vastgelopen machinerie. Nu in 1999 bij het veertigjarig bestaan is er een veel rooskleuriger beeld: de kas is nog leeg; maar, placht mijn vader over zijn bedrijf te zeggen, 'we hebben geen geld maar wel spullen'. Voeg daarbij mensen en je hebt de Rijnlandse Molenstichting van nu ten voeten uit getekend. De kas is nog leeg, maar de inhoud wordt en is met vrucht aan het doel besteed en dat werpt ook weer vruchten af. Er zijn mensen, bestuurders, overheden, molenaars, die zich met hart en ziel inzetten, zeker omdat het blijkt dat het werkt. Er wordt geen cent over de balk gegooid, door te woekeren met de spaar-

De Stommeermolen onder Aalsmeer, de Noord-Hollandse molen met de grootste vlucht, 28,30 m, is (veelvuldig) draaiend indrukwekkend om te zien, maar malen is er niet bij; terwijl hij daarvoor toch gebouwd is.

De aanklacht van het molenreservaat Rijnland: de molen van de Klaas Hennepoelpolder. Er is best nog wat te doen!
(foto E.G.M. Esselink, 12 januari 1997).

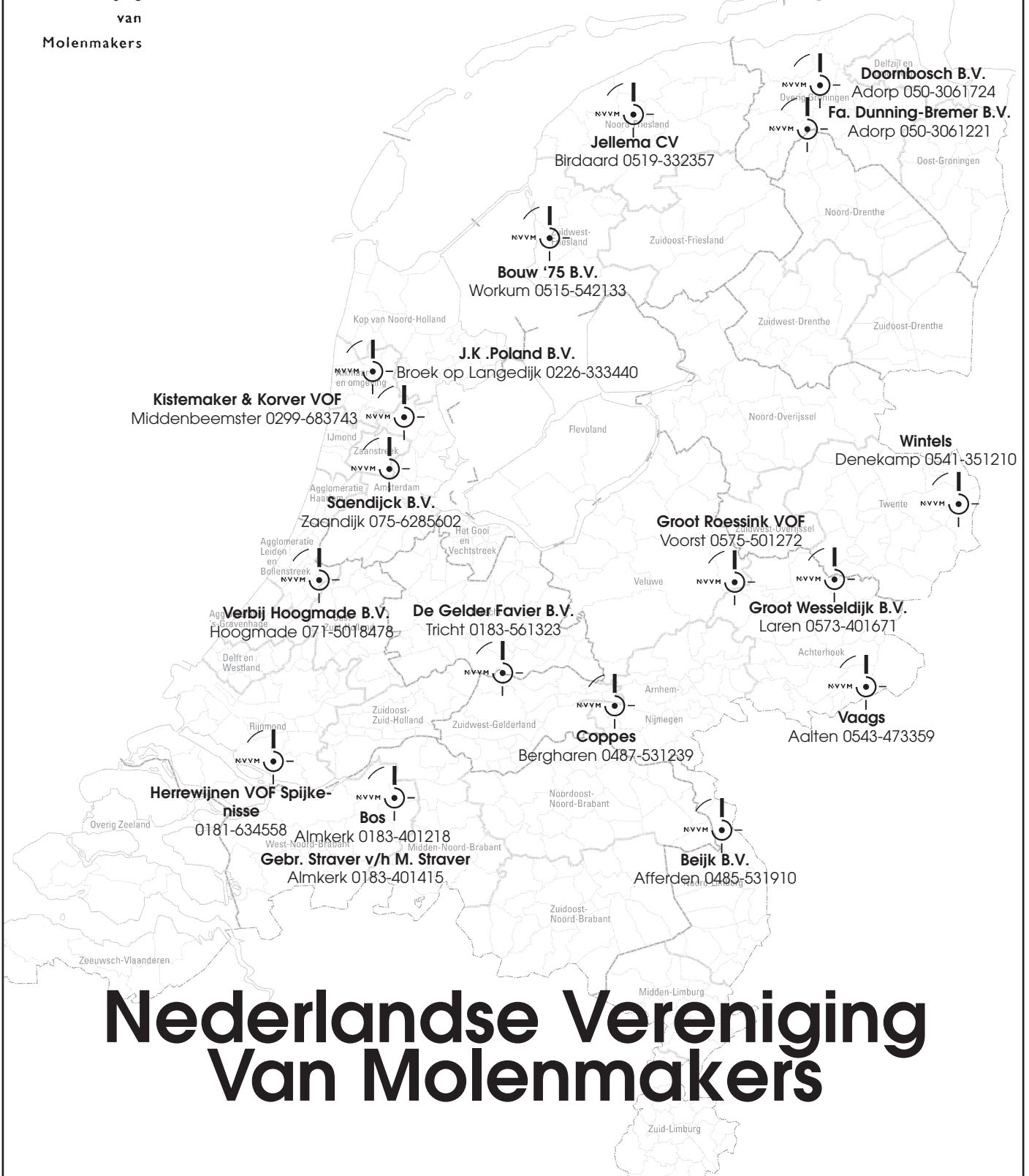
zame middelen om niet te zeggen met de talenten. Het gaat goed, maar om nogmaals een uitdrukking van mijn vader aan te halen als alles op rolletjes verliep: 'We moeten nog wat te wensen overhouden ook', waarmee hij enerzijds onvermijdelijke beperkingen onder ogen zag en anderzijds min of meer de stimulerende en inspirerende werking van wensen aangaf. Dat geldt ook voor de jubilerende Rijnlandse Molenstichting: de Stommeermolen, de Veendermolen, de Nieuwe Hofmolen, kort samengevat: offensief twee.

Zo is de Rijnlandse Molenstichting de weg ingeslagen naar zijn gouden jubileum; nog een eind weg, maar tien jaar zijn vaak sneller om dan je denkt. Hoe het dan zal zijn of zou het moeten zijn? Het is daarvoor mij te verleidelijk om niet nog eens vader Jan aan te halen, al bedoelde hij het anders: 'Alles werkt hier, tot de knop van de deur toe.' Hopen, dat het karwei zo afgemaakt kan worden.

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

Nederlandse Vereniging Van Molenmakers

1000ste vrijwillige molenaar geslaagd!

Willem Roose

Zeilen voorleggen onder het toezien oog van de Prins.

Woerden 19 juni 1999: zon en wind, nou ja, een beetje wind; het zijn in ieder geval ideale omstandigheden voor de festiviteiten rond de examinering van de 1000ste vrijwillige molenaar.

Voor dit evenement - u heeft het reeds in *Molenwereld* 1999-6 gelezen - is ZKH Prins Claus uitgenodigd om als examinator te fungeren op molen De Windhond te Woerden. Stipt om half elf arriveert de prins. Ik geneer mij voor al die toegestroomde, gediplomeerde vrijwillig molenaars dat niet zij, maar uitgerekend 'beunhaas-ik' toegang krijg tot het 'selectieve gezelschap' (ca. 15 man/vrouw) dat met de Prins op de stelling van de molen getuige mag zijn van het duizendste examen. We beklimmen de steile trap naar de eerste molenzolder. 'Als je ziet dat mijn molen vandaag niet draait, dan weet je hoe het komt!' grap ik tegen molenaar Wim van Krieken die op de begane grond staat (ik weet dat hij zijn colle-

Lastig kruiketting uitleggen met zoveel media voor je voeten!

ga's in de wijde omgeving dagelijks goed in de gaten houdt). De Rijksvoorlichtingsdienst weerhoudt iedereen (inclusief mijzelf) om ook maar één foto van de examencommissie (inclusief Prins Claus) te nemen tijdens het theoretisch examen: geduldig afwachten op de stelling dan maar... Bijna twintig meter onder mij zie ik het toegestroomde

publiek (voornamelijk mensen uit 'ons-molenwereldje') toekijken naar het ultieme niets... Fotografen en cameraploegen worden door de RVD in de juiste positie opgesteld teneinde straks het beste plaatje van de Prins te kunnen maken. Zelf kom ik er qua positionering nogal povertjes vanaf: eigen schuld, moet ik maar niet met zo'n achterlijk pocketcameraatje op komen dagen... Gelukkig ben ik vrij lang, dus met een beetje mazzel moet het me lukken. Ik maak een praatje met een geluidstechnicus van een TV-station; Hij blijkt van het "Zweites Deutsches Fernsehen" te zijn. Toch niet slecht van 'ons', denk ik mij mijzelf: vanavond molens op TV bij de NOS, SBS6 en in Duitsland. Na lang wachten (gelukkig is het lekker weer) verschijnt de Prins in het deurgat: Hij heeft er zichtbaar plezier in. Fototoestellen klikken onophoudelijk en camera's draaien op volle toeren.

Examen

Via een geluidsinstallatie kan het publiek (min of meer) volgen wat er op de stelling gebeurt. Tijdens een korte toespraak van de voorzitter van de examencommissie, de heer van Es, noemt deze de Prins 'de belangrijkste ambassadeur van de molenwe-

Liever een rustig draaiende Windhond, dan een luid draaiend draaiorgel...

reld'. Van Es vertrouwt erop dat de Prins als tijdelijk lid van de examencommissie 'kritisch, doch rechtvaardig' zal examineren. 'Het slachtoffer' (nee, deze term heb ik niet zelf bedacht) is de heer Roel Nahuis uit Groningen: Aan hem de taak om het examen met goed gevolg af te leggen (dat heeft 'ie natuurlijk al een keer gedaan, maar dat weet - zogenaamd - niemand). Tijdens het kruien vallen fotografen en cameramensen ongeveer over elkaar; de kandidaat (c.q. 'het slachtoffer') blijft er gelukkig nogal relaxed onder. Bij het voorleggen van het eerste zeil kan ik als 'pocketfotograaf' al helemaal niet mijn werk doen, vanwege de opdringende media. Zij weten echter niet, wat ik wèl weet: er komen nog drie zeilen. Tijdens het voorleggen van het laatste zeil, heb ik zodoende volop de ruimte om foto's te maken. De Prins krijgt wel een slaglijn tegen zijn hoofd, maar kan daar gelukkig wel om lachen. Na het lichten van de vang, geeft examinerator Vellekoop de roede een duwtje, want de wind laat het nagenoeg afweten. Als de molen eenmaal draait, vraag ik mij af wat het publiek beneden nu eigenlijk gezien heeft, behalve dan een molen die een stukje is gekruide en is opgezeild: Jan Spruit van het Gilde van Vrijwillige Molenaars (d.w.z. officieel niet meer, maar officieus onderhand weer wel) heeft via de microfoon wel commentaar geleverd (had men niet beter een grondzeiler in een vlak weiland uit kunnen kiezen?), maar of het publiek de Prins nu heeft kunnen zien, meen ik ernstig te betwijfelen. Maar vooruit, misschien filosofer ik wel teveel. Als Roel de molen in de vreugdestand stilzet, merkt examinerator Vellekoop op een zo serieus mogelijke toon op 'dat dit nog niet wil zeggen dat hij geslaagd is'; eerst volgt nog een ernstig beraad... Voor

het zover is lichten Roel en Prins Claus, op verzoek van de pers, samen de vang: 'dat is eigenlijk niet het werk van de examinerator', merkt de Prins op en daar heeft 'ie natuurlijk groot gelijk in.

Diplomauitreiking

Na ruim een kwartier 'ernstig beraad' kan het publiek de Prins alsnog in levende lijve aanschouwen: In de tent op het terrein naast de molen gaat de voltallige examencommissie namelijk de uitslag bekend maken. Hoera! Hij is geslaagd! Vellekoop merkt op dat de Prins een aantal foutjes heeft ontdekt, waardoor zijn beoordeling met een halve punt is gezakt ('t zal wel met die slaglijn te maken hebben...'). De Prins zelf merkt daarentegen op: 'Ik had er zelf geen halve punt afgetrokken' (gelach in de zaal) 'Sorry...'. Uiteindelijk blijkt Roel voor zijn theorie een 7,5 te hebben behaald en voor z'n praktijk een 7. Na ondertekening van het diploma door de voltallige examencommissie, volgt de officiële uitreiking. Voorzitter van het Gilde, Gerard Sturkenboom, memoreert in zijn hierna volgende toespraak aan het feit dat er de afgelopen 30 jaar veel ten goede is veranderd. In de 'begintijd' werden vrijwillige molenaars in opleiding soms wel eens van het erf weggestuurd door beroepsmolenaars (dat deugt natuurlijk inderdaad niet...), maar tegenwoordig zijn de opleidingsmogelijkheden gelukkig een stuk beter. Gerard memoreert ook aan Roel Nahuis: niet alleen de enige vrijwillige molenaar met een handtekening van Prins Claus op zijn diploma, ook de enige vrijwillige molenaar die tweemaal examen heeft gedaan en twee keer is geslaagd (ik had al zo'n sterk vermoeden, maar nu wist ik het zeker...). Tijdens zijn dankwoord aan de examencommissie, alle instructeurs en molenaar Wim van Krieken (één van de eerste geslaagde vrijwillige molenaars) wordt Gerard hinderlijk onderbroken door zo'n fijn, typisch Hollands draaiorgel dat zoveel geluid produceert dat spreken vrijwel onmogelijk

De heer van Es tijdens zijn korte toespraak: Het examen kan beginnen (uiterst links 'slachtoffer' Roel Nahuis).

wordt... Goed, Roel krijgt nog een speltje opgespeld (schijnt gebruikelijk te zijn, maar deze is bij wijze van uitzondering in goud uitgevoerd) en daarmee zijn de festiviteiten bijna ten einde. Prins Claus maakt hierna nog een rondgang over de molenmarkt rond de tent, maar zenuwachtig op hun horloges kijkende RVD-mensen zorgen ervoor dat het maar een haastig rondje wordt. Tegen Erik Zijnenberg (de eerste geslaagde vrijwillig molenaar, die vanmiddag een soort van 'her-examen' schijnt te moeten gaan doen) grap ik dat ik mijn best ga doen om over 25 jaar de 2000ste geslaagde vrijwillige molenaar te worden; Hij kan er gelukkig wel om lachen... Het gros van de aanwezigen is inmiddels vertrokken,

Geflankeerd door de (rest van de) examencommissie ondertekent de Prins het duizendste diploma vrijwillig molenaar.

De Prins stelt kritische doch rechtvaardige examenvragen.

de wind is inmiddels iets aangetrokken en ik besluit dat het tijd is geworden om naar huis te gaan om mijn eigen molen maar eens op te zeilen. Onderweg naar huis vraag ik mij af waarom ik als kind nooit ben gaan windsurfen, skaten of desnoods voetballen, want is dit nu het 'molenwereldje' waar ik mij thuisvoel? Aan de andere kant: Molens zijn en blijven natuurlijk een hele mooie hobby en dat gevoel deel ik het Gilde. Of een ochtend als deze nu de ideale gelegenheid (zowel qua programma als qua locatie) was om dit gevoel naar het 'grote publiek' uit te dragen, weet ik niet. Feit is dat 'we' hiermee toch weer aardig wat publiciteit hebben gekregen en dat er zonder een opleidingsinstituut als het Gilde aanzienlijk minder molens draaiend te zien zouden zijn. Welgemeende felicitaties aan het adres van Roel Nahuis en het Gilde zijn dan ook zeker op z'n plaats. Proficiat!

Op de molenmarkt toonde o.a. ook molenmaker Frans Verra (Verbij) zijn beste kunnen.

't Betere Werk

Vlucht Schuddebeurse Molen

In *Molenwereld* 1999-10 werd de vlucht van de molen van de polder Schuddebeurs opgegeven als 29,50 m. Dit was ontleend aan *Statistiek tableau der polders in Noord-Brabant* ('s-Hertogenbosch 1843). Op grond hiervan werd de conclusie getrokken dat de molen ooit een der grootste watermolens van Nederland was geweest. De heer J. Hofstra uit Aalsmeer kwam evenwel in het archief van de roedenmaker Pot onlangs heel andere gegevens tegen. Zo leverde Pot in 1913 een binnenroe met een vlucht van 27,30 m aan deze polder (no. 2259) en in 1914 een buitenroe met dezelfde lengte (no. 2311). Kortom, de 29,50 m klopt niet; mogelijk het gevolg van een schrijf- of zeffout: de 7 is een 9 geworden. Zo is er door mij op basis van verkeerde gegevens een verkeerde conclusie getrokken. Desalniettemin blijft de Schuddebeurse molen een kast van een molen die er mocht zijn en hopelijk kan blijven. **jsb.**

De molen van Schuddebeurs: een slagje kleiner. (foto coll. drs. H.A. Visser).

't Betere Werk

Jongste watermolenaar

In *Molenwereld* 1999-7/8 zijn twee storende fouten geslopen. Voordat bij wantrouwend de mening post vat dat het Gilde van Vrijwillige Molenaars de hand licht met haar eigen voorschriften: Martijn Coenraads, de jongste molenaar van een watermolen in Nederland, was weliswaar geen achttien toen hij het examen aanvraag, maar dit was wel het geval op het moment toen hij examen deed; waarvan acte. Verder heet de molenaar van de Vlierdense molen geen Joep Koppens, maar Joep Coppens.

Zoeker Zoeker Zoeker

Melvin van Rhijn uit Waddinxveen (9 jaar!) denkt dat de 'Zoeker' uit 1999-7/8 de Hondsdijkse Molen in Koudekerk a/d Rijn is. Het is inderdaad ook een dikke molen, maar, Melvin, helaas niet de Hondsdijkse Molen. Wie helpt alsnog?

De heer Esselink uit Delft brengt nog wel een heel oude onbekende molen uit *De Molenaar*, 1971-33 thuis. Hij trof namelijk dezelfde foto ook aan in *De Molenaar* van 12 oktober 1938, pagina 713, waarbij vermeld stond dat dit de molen Nooit Gedacht van Van Eerd in Heeswijk-Dinther was die de ter gelegenheid van het veertigjarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina verlicht werd. De molen werd in 1911 gebouwd en in 1955 gesloopt. Voor 1911 stond de molen in Joure en daarvoor als oliemolen De Nachtegaal in de Zaanstreek.

Verder vult de heer B. Slooten uit Koedijk de gegevens van de de heer J. Rentenaar uit Burgerbrug aan over de 'Zoeker' in *Molenwereld* 1999-5, de molen van de polder Grootdam. Deze molen stond een halve kilometer ten noorden van Schoorl-dam. Looten noemt een vlucht van 19,25 m. De molen had in 1864 nog een schep-rad met een diameter van 4,40 m bij een schoepbreedte van 30 cm. Tussen 1864

en 1894 werd het schep-rad vervangen door een vijzel met een nominale opvoerhoogte van 70 cm. De molen verdween niet in 1925 maar in 1927 om plaats te maken voor een elektrisch vijzelgemaal van 14 kW en een wateropbrengst van 27 m³/min. Dit gemaal werd in 1997 vervangen door een nieuw vijzelgemaal met een vermogen van 19 kW bij een opbrengst van 28 m³/min. De fraaie, met riet gedekte schuur, is inmiddels ook gesloopt en vervangen door een moderne stal met woonhuis. Het landschap is evenwel nog net zo ongerept als op de foto.

Wij danken de inzenders voor hun medewerking.

Hierbij een nieuwe 'Zoeker'; het is een grote, zware binnenkruier, die afgaande op de uitgenomen windborden, en het overhek staan al buiten bedrijf is. De dijk links is tien tegen een de Zuiderzeedijk, waar de molen, gelet op het overdek staan ongetwijfeld binnendijks ten noorden van staat; aan de zuidkant van West-Friesland dus, zeg maar tussen Berkhout en Venhuizen (Hoorn, Oosterpolder???) , maar wie brengt hem precies thuis?

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303.

voor alle
ZEKERHEID!

De OBM Speciaal voor Molenaars is al meer dan 100 jaar gespecialiseerd in het verzekeren van molens en het mengvoederbedrijf. Zij is daarmee een maatschappij die u de zekerheid geeft van een goede verzekering. Een verzekeringsmaatschappij die u met raad en daad bijstaat. De OBM Speciaal voor Molenaars is er voor u. Voor een veilige dekking, tegen bescheiden premies.

Onderlinge
Brandwaarborg Maatschappij

SPECIAAL VOOR MOLENAARS

Singel 19, 7411 HV Deventer, tel.: 0570-612353, fax: 0570-611529

Bladeren

Het belangrijkste uit de inhoud van de molentijd-schriften, naast de daarin aanwezige gebruikelijke rubrieken:

De Nieuwe Zelfwichter 1999-1

Interview met C.E. van der Horst uit Scheemda, die stopt met zijn boekenrubriek, welke hij sinds 1978 verzorgt.

Jaarverslag 1998 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens.

Koos Knol, de nieuwe voorzitter van de Stichting De Groninger Molen.

Houten steekwagens op molens.

Verstild verleden: de korenmolen van De Wilp.

De molen van Bunde (D).

De Nieuwe Zelfwichter 1999-2

Stoomzagerij Nooit Gedacht in Nieuwe Pekela.

De molenbiotoop.

Geplande fietsroute langs Groninger molens in het kader van cultuurhistorisch erfgoed en cultuurtourisme.

Verstild verleden: De Zwaluw in Nieuwe Pekela.

De Nieuwe Zelfwichter, orgaan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, de Stichting De Groninger Molen en de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen.

Levende Molens 1999-2

Restauratie sten molen van Boechout (Aw).

De windmolen van het kasteel Haut-Konigsbourg te Orschwiller in de Elzas.

Molentrap van de molen in Ellezelles (Hen.).

Wenskaart van de 'kraenkinders' in Gent met houtsnede van de kraan.

Eerste jaar draaipremies in Antwerpen.

Levende Molens 1999-3

Boekbespreking van *Adelsteen tot Zetelkruier*.

De graankalender.

Affakeling van de Wassenhovemolen te Grotenberge.

Een Pot-, Verhaeghe-, of Fransroede...?

Levende Molens is het orgaan van de gelijknamige v.z.w., p/a F. Standaert, Abdijstraat 75, B-9400 Ninove

Voor molenrestauraties:

EIKEN- en BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD:

* In te zagen volgens
bestek en tekening

Verder: IEPEN- BOLLETRIE-
STEENBEUK- DOUGLAS-
LARIX- AZOBÉ

Houtcompagnie
"Almemum" BV,
Kanaalweg 108
8861 KJ Harlingen.

* Telefoon: 0517-413377

* Fax: 0517-414873

De

Iedere maand
per post thuis
kan op drie manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

De in het lopende abonnementsjaar (van januari tot december) verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnement direct toegezonden, indien nog voorradig.

Abonnementen kosten f 97,50 per jaar (incl. 6% BTW).

De prijs van de Vereniging 'De Hollandse Molens' is f 100,-.

De prijs van de Vereniging 'De Nederlandse Molens' is f 100,-.

De prijs van de Vereniging 'De Vlaamse Molens' is f 100,-.

Korenmolenaarsgilde: f 125,-

België: f 100,- per jaar (incl. 6% BTW)

Duitsland: DM 130,-

Overige landen en jaarvlag: f 100,-

De abonnementskosten worden voldaan.

2. Door u dan te melden als donateur.

De donateur van de Stichting Molenwereld kan voor een jaar een abonnement gratis bij een minimum-donatie van f 50,-.

3. Door een cadeau-abonnement.

U kunt ook een abonnement cadeau doen. U geeft dan via onderstaande bon aan wie u de 'MOLENWERELD' wilt toesturen en met ingang van wanneer. Na ontvangst van het abonnementsbedrag sturen wij u een cadeaubon voor de ontvanger.

Een cadeau-abonnement kan voor een heel of voor een half jaar aangegaan worden. De prijs voor een heel jaar is f 100,-, voor een half jaar f 50,-. Na afloop van de periode wordt het cadeau-abonnement automatisch door ons beëindigd.

BON

MOLEN
Wereld

JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de 'Molenwereld' m.i.v. 1 januari 2000, maar ontvang de in 1999 nog te verschijnen nummers gratis.

JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van f Ik maak mijn donatie over op Postbank rek. 4506935 of Rabobank rekeningnr.

no. 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

Als molenliefhebber/beroepsmolenaar/molenmaker/vrijwillig molenaar² ben ik speciaal geïnteresseerd in:.....

JA¹, ik wil graag een cadeau-abonnement aanvragen voor:

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:..... Plaats:.....

Datum van ingang:.....

Handtekening:

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:..... Plaats:.....

Deze coupon kan, desgewenst, portvrij ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Antwoordnummer 12104 NL-2740 WD MOERKAPELLE

¹s.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt. / ²Doorhalen wat niet van toepassing is.

Indien u de bon niet uit de Molenwereld wil knippen, maak dan een kopie en stuur deze in een envelop aan ons op.

MOLEN *Wereld*

